

ประวัติและผลงานของพระพรหมบัณฑิต(ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ประวัติ

ชื่อ	พระพรหมบัณฑิต	ฉายา	ธมฺมจิตฺโต	
	นามเดิม	ประยูร	นามสกุล	มีฤกษ์
เกิด	วันเสาร์ที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๘	อายุ	๖๑ ปี	
สัญชาติ	ไทย	ศาสนา	พุทธ	
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดประยูรวงศาวาสวิหาร ถนนประชาธิปไตย แขวงวัดกัลป์ยาณ์ เขตธนบุรี กทม. ๑๐๖๐๐			

บรรพชาอุปสมบท

บรรพชาเป็นสามเณร เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ ณ วัดสามจันทน์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัด สุพรรณบุรี มีพระครูศรีคณานุกรมวัดดอนบุบผาราม เป็นพระอุปัชฌาย์

อุปสมบทเป็นพระภิกษุ เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร มีสมเด็จพระพุฒาจารย์ (พื้น ชุตินฺธรมหาเถร) วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร เป็นพระอุปัชฌาย์ พระธรรมปิฎก (นิยม ฐานิสฺสรมหาเถร) ต่อมาเป็นที่สมเด็จพะมหาธีรราชจารย์ วัดชนะสงคราม กรุงเทพมหานคร เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระธรรมธีรราชชมหามุนี (ช่วง วรปุณฺณมหาเถร) ปัจจุบันคือ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (เจ้าคุณน้า) วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร เป็นพระอนุสาวนาจารย์

การศึกษา

- สอบได้ น.ธ.เอก สำนักเรียนวัดสุวรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๒
- สอบได้ประโยค ป.ธ.๓ สำนักเรียนวัดสุวรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๓
- สอบได้ประโยค ป.ธ.๙ (ขณะเป็นสามเณร) สำนักเรียนวัดประยูรวงศาवासรวรวิหาร กรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๙
- สอบได้ประโยคครูพิเศษมัธยม (พ.ม.) เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๐
- สำเร็จการศึกษาในปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) สาขาปรัชญา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๑
- สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาปรัชญา จากมหาวิทยาลัยเดลี (University of Delhi) อินเดีย เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๓
- สำเร็จการศึกษาระดับเตรียมปริญญาเอก (M.Phil.) สาขาวิชาปรัชญา จากมหาวิทยาลัยเดลี (University of Delhi) เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๕
- สอบได้ประกาศนียบัตรภาษาฝรั่งเศส (Diploma in French) จากมหาวิทยาลัยเดลี (University of Delhi) เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๗
- สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก (Ph.D.) สาขาวิชาปรัชญา จากมหาวิทยาลัยเดลี (University of Delhi) เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๙

ตำแหน่งปัจจุบัน คือ

- เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาवासรวรวิหาร
- เจ้าคณะภาค ๒
- กรรมการมหาเถรสมาคม
- อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- คณะเลขานุการคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช
- ศาสตราจารย์ สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ประเภทวิชาปรัชญา
- ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก (ICDV)
- ประธานสมาคมมหาวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ (IABU)

แต่งตั้งอธิการบดีมหาวิทยาลัย

ที่ ๒ / ๒๕๕๗

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ และมติที่ประชุมสภามหาวิทยาลัย
ครั้งที่ ๗/๒๕๕๗ วันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๕๗ จึงแต่งตั้งให้

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) น.ธ.เอก, ป.ธ.๙, Ph.D.
กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค ๒ และเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส
กรุงเทพมหานคร ดำรงตำแหน่ง อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

(สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์)

ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

พระพรหมบัณฑิต(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สมณศักดิ์

- ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระเมธีธรรมาภรณ์ วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๒
- ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ พระราชวรมณี ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๙
- ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ที่ พระเทพโสภณ วิมลปริยัติกิจตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๓
- ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่ พระธรรมโกศาจารย์ สุนทรญาณดิลก สาธกธรรมวิจิตร ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๘
- ได้รับพระราชทานสถาปนาสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะเจ้าคณะรองชั้นหิรัญบัฏที่พระพรหมบัณฑิต สิทธีธรรมประยุต วิสุทธิตีลาจารย์วิภู ไพศาลวิเทศศาสนกิจดิลก ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๕

ประสบการณ์การทำงาน

ด้านการปกครองคณะสงฆ์(รายละเอียดแนวคิดและวิธีการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ ในภาคผนวก ก)

- เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๐
- เป็นประธานองค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๑
- เป็นเจ้าผู้ปกครองคณะ ๙ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓
- เป็นเจ้าคณะภาค๒ รับผิดชอบเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดสระบุรี ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๑ ถึงปัจจุบัน
- ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็นอุปฆราวาส เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๒
- ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะเลขาธิการคณะปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๗ ถึงปัจจุบัน
- ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๘
- ได้รับพระราชบัญชาแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘
- ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็นกรรมการมหาเถรสมาคม เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๔

ด้านการบริหารในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(รายละเอียดยุทธศาสตร์ในการพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์ ในภาคผนวก ข)

- เป็นผู้อำนวยการกองวิชาการ เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๙-๒๕๓๒
- เป็นคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๑-๒๕๓๖
- เป็นรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและวางแผน เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๓-๒๕๓๕
- เป็นรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ พ.ศ.๒๕๓๕-๒๕๔๐
- เป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๐ ถึงปัจจุบัน

- ได้รับพระบรมราชโองการโปรดแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์ สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๖

พระพรหมบัณฑิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถวายคุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แด่ Udugama Sri Buddhakkhita Mahanayake Thero Asgiriya Chapter สังฆนายก ฝ่ายอรัญญวาสี และ Niyagoda Vijithasiri Anunake Thero อนุสังฆนายกมัลละวัตตะ ซึ่งเป็นนิกายสยามวงศ์

พิธีถวายทุนการศึกษาสงเคราะห์แก่นักเรียนต่างประเทศ และนิสิตที่ควรได้รับทุนการศึกษาพระพรหมบัณฑิต : ประยูร ธรรมจิตโต

ด้านการบริหารในระดับนานาชาติ

- ลงนามในความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑
- ลงนามในความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยหนานฮวา เมืองเจียวอี้ ไต้หวัน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕
- ดำเนินการจัดประชุมสภาผู้นำศาสนาและจิตวิญญาณแห่งโลก ครั้งที่ ๑ ณ ประเทศไทย โดยการเป็นเจ้าภาพร่วมกับที่ประชุมสุดยอดผู้นำศาสนาและจิตวิญญาณแห่งโลก และองค์การสหประชาชาติ ในประเทศไทย (UN ESCAP) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕
- ลงนามในความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน กรุงปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗
- เป็นประธานดำเนินการจัดประชุมกรรมการสภาผู้นำศาสนาโลก ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗
- เป็นประธานดำเนินการจัดประชุมเยาวชนเพื่อสันติภาพโลก ณ หอประชุมพุทธมณฑลและศูนย์ประชุมองค์การสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗
- เป็นประธานดำเนินการจัดประชุมผู้นำชาวพุทธ ในกิจกรรมวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลสหประชาชาติ ณ หอประชุมพุทธมณฑล และศูนย์ประชุมองค์การสหประชาชาติกรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗
- เป็นประธานดำเนินการจัดประชุมทางวิชาการนานาชาติว่าด้วยพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และศูนย์ประชุมองค์การสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร สมเด็จพระบรมโสมสรราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดการประชุม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗
- เป็นประธานคณะกรรมการจัดงานจัดกิจกรรมในวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ มหานครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ในนามประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗
- เป็นประธานคณะกรรมการดำเนินการจัดประชุมชาวพุทธนานาชาติ เนื่องในวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร ในท้ายของการประชุมครั้งนี้ ผู้นำชาวพุทธทั่วโลก ได้ลงนามในแถลงการณ์ร่วมรับรองให้พุทธมณฑล เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก
- เป็นประธานคณะกรรมการดำเนินการจัดประชุมชาวพุทธนานาชาติ เนื่องใน วันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ระหว่างวันที่ ๗-๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร
- เป็นประธานคณะกรรมการดำเนินการจัดประชุมชาวพุทธนานาชาติ เนื่องใน วันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ระหว่างวันที่ ๒๖-๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร
- ได้รับเลือกเป็นประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก (International Council of the United Nations Day of Vesak) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๐

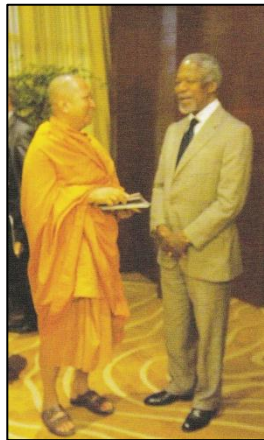
- ได้รับเลือกเป็นประธานสมาคมมหาวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ (International Association of Buddhist Universities) ซึ่งมีสมาชิกกว่า ๑๐๐ มหาวิทยาลัยทั่วโลก และสมาคมได้เลือกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของสมาคม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๐
- เป็นประธานคณะกรรมการดำเนินการจัดประชุมชาวพุทธนานาชาติ เนื่องใน วันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๑ ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ
- เป็นประธานดำเนินการจัดประชุมสุดยอดอธิการบดีของสมาคมมหาวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ (IABU) ระหว่างวันที่ ๑๓-๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๑ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- เป็นประธานกรรมการจัดกิจกรรมนานาชาติฉลองวันวิสาขบูชาโลก ประจำปี ๒๕๕๒-๒๕๕๔ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศูนย์การประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร และพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
- ลงนามความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยฮานาโซโนะ ประเทศญี่ปุ่น และมูลนิธิหมู่บ้านพลัม ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔
- เป็นประธานกรรมการจัดกิจกรรมนานาชาติวันวิสาขบูชาโลก ประจำปี ๒๕๕๕ ฉลองพุทธชยันตี ๒๖๐๐ ปีแห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศูนย์การประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร และพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
- เป็นประธานกรรมการดำเนินการจัดการประชุมชาวพุทธนานาชาติ จัดกิจกรรมเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ระหว่างวันที่ ๒๑-๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ศูนย์การประชุมสหประชาชาติ ถนนราชดำเนินนอก กทม.

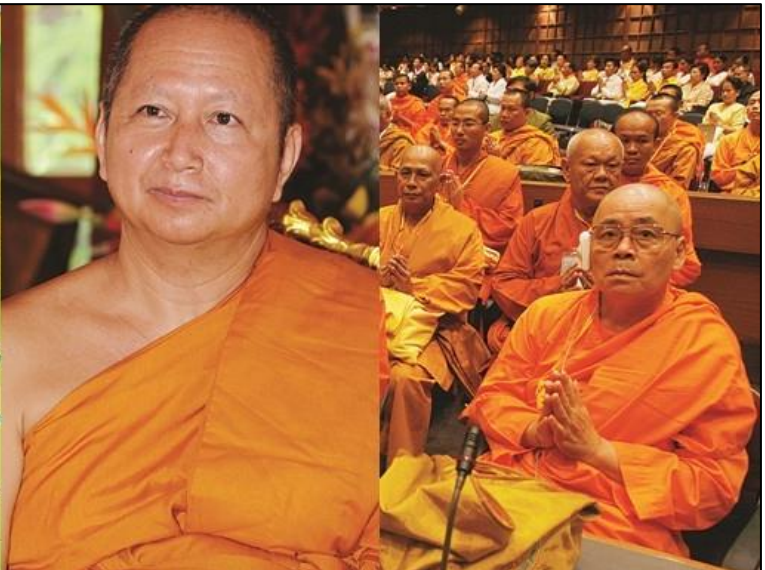
นายแพทย์สาย หมอก คำ (Dr.Sai Mauk Kham) รองประธานาธิบดีสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ นำคณะรัฐมนตรีเข้าพบและถวายสักการะพระพรหมบัณฑิต เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์กับคณะสงฆ์และหน่วยงานด้านพระพุทธศาสนาในประเทศกลุ่มอาเซียน เพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียนใน พ.ศ.๒๕๕๘

กิจกรรมนานาชาติวันวิสาขบูชาโลกประจำปี ๒๕๕๕
ฉลองพุทธชยันตี ๒๖๐๐ ปีแห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

สนทนาธรรมกับนายโคฟี อันนัน อดีตเลขาธิการสหประชาชาติในโอกาสมาเยือนประเทศไทย

พระพรหมบัณฑิต ประธานกรรมการดำเนินการจัดการประชุมชาวพุทธนานาชาติ
จัดกิจกรรมเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก
ระหว่างวันที่ ๒๑-๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ศูนย์การประชุมสหประชาชาติ ถนนราชดำเนินนอก กทม.

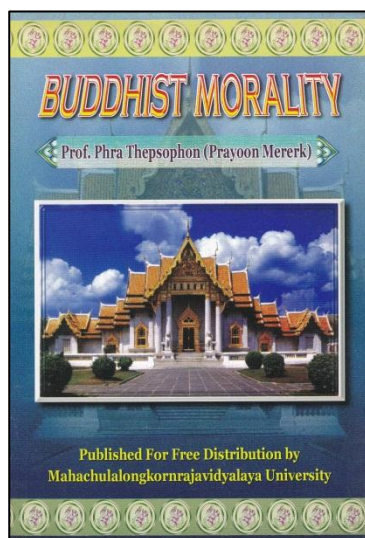
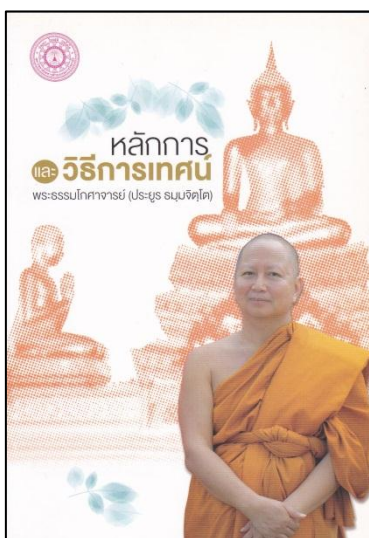
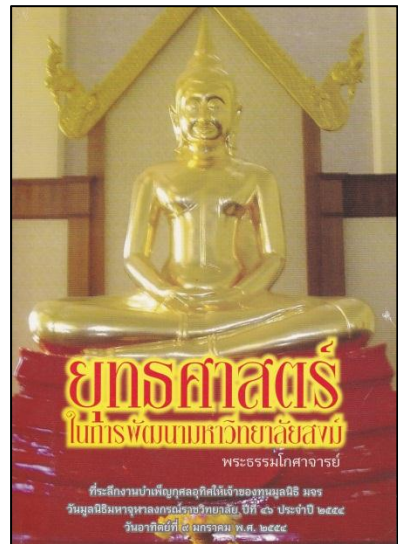
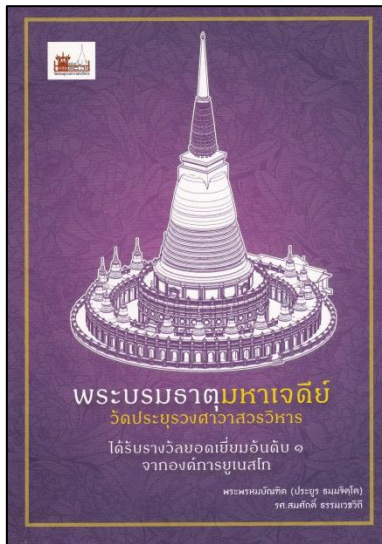
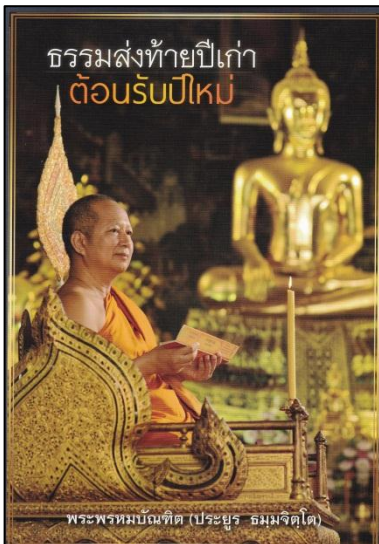
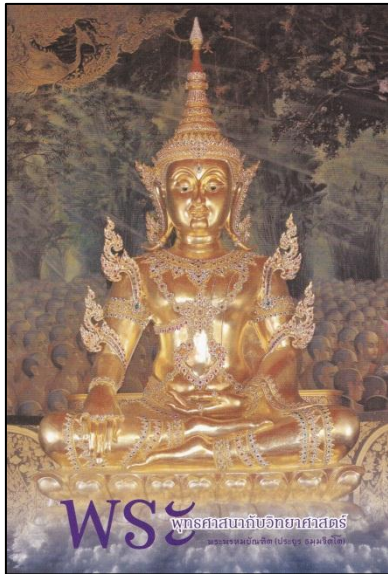
ผลงาน

ผลงานทางวิชาการที่จัดพิมพ์เผยแพร่

- พ.ศ.๒๕๒๖ (๑) เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาสกับชาตรี
- พ.ศ.๒๕๓๐ (๒) พระพุทธประวัติ
- พ.ศ.๒๕๓๑ (๓) Sartre's Existentialism and Early Buddhism
- พ.ศ.๒๕๓๒ (๔) A Buddhist Approach to Peace (พุทธวิธีสร้างสันติภาพ)
- (๕) ไตรลักษณ์ในชีวิตประจำวัน
- พ.ศ.๒๕๓๓ (๖) พุทธศาสนากับปรัชญา
- (๗) ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย
- (๘) ปรัชญากรีก
- พ.ศ.๒๕๓๔ (๙) พัฒนาชีวิตด้วยแนวคิดเชิงคุณธรรม
- (๑๐) พรใดก็ได้ถ้าไม่ทำ
- พ.ศ.๒๕๓๕ (๑๑) ด้วยความหวังและกำลังใจ
- (๑๒) กรรม การเวียนว่ายตายเกิด
- (๑๓) ธรรมานุสรณ์วีรชนประชาธิปไตย
- พ.ศ.๒๕๓๖ (๑๔) คุณธรรมสำหรับนักบริหาร
- (๑๕) ทางแห่งความสำเร็จ
- (๑๖) ปรัชญาแก้แค้นและสร้างสุข
- (๑๗) ทำความดีมีความสุข
- (๑๘) ธรรมเพื่อชีวิตใหม่
- (๑๙) มองสังคมไทย
- พ.ศ.๒๕๓๗ (๒๐) ปรัชญากรีก : ป่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก
- (๒๑) ความรักในหน้าที่
- (๒๒) อภิธรรมาวตาร (ประธานคณะผู้ปริวรรต)
- (๒๓) อยู่อย่างไรให้เป็นสุข
- (๒๔) Buddhist Morality
- พ.ศ.๒๕๓๘ (๒๕) สุขภาพใจ
- (๒๖) สติในชีวิตประจำวัน
- (๒๗) วิมุติมรรค (ประธานคณะผู้แปล)
- (๒๘) สร้างฝันให้เป็นจริง
- (๒๙) ธรรมะและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- (๓๐) จรรยาบรรณของข้าราชการ
- (๓๑) การควบคุมสัญชาติญาณ
- พ.ศ.๒๕๓๙ (๓๒) มรุตตลกาลีณี นาม มลินทพยุหฎีกา (ประธานปริวรรต)
- (๓๓) การบำเพ็ญและสร้างสมบารมี
- (๓๔) พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์
- (๓๕) ธรรมมงคลแห่งชีวิต

- (๓๖) อนุทินธรรมะ : ธรรมสำหรับ ๓๖๕ วัน
(๓๗) พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
(ประธานบรรณาธิการ)
- พ.ศ.๒๕๔๐ (๓๘) มณีแห่งปัญญา
(๓๙) ขอบฟ้าแห่งปัญญา
- พ.ศ.๒๕๔๑ (๔๐) ปลุกปลอบใจในยามวิกฤต
(๔๑) วิทยาศาสตร์ในพระคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา
(๔๒) Educating for Balance : A Buddhist Perspective
(พุทธทัศนะ : การศึกษาเพื่อความสมดุล)
- พ.ศ.๒๕๔๒ (๔๓) พระธรรมเทศนาภรณ์พิเศษ
(๔๔) เพื่อน
(๔๕) การคณะสงฆ์กับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ
- พ.ศ.๒๕๔๓ (๔๖) จักรพรรดิธรรม
(๕๗) กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา
(๔๘) A Buddhist Worldview (โลกทัศน์ของชาวพุทธ)
- พ.ศ.๒๕๔๕ (๔๙) กรอบความคิดในการจัดทำสาระการเรียนรู้พุทธศาสนาในหลักสูตรใหม่
- พ.ศ.๒๕๔๖ (๕๐) พุทธธรรมเพื่อการพัฒนา
(๕๑) ทิศทางการศึกษาไทย
(๕๒) Buddhism in Contemporary Thailand
(พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน)
(๕๓) วัดประยุรวงศาวาสวรวิหารกับราชินิกุลขุนนาค
- พ.ศ.๒๕๔๗ (๕๔) International Recognition of the Day of Vesak
(วิสาขบูชา วันสำคัญสากลของสหประชาชาติ)
(๕๕) มหาราชนักปฏิรูป
(๕๖) พระพุทธศาสนา : การวิจัย
- พ.ศ.๒๕๔๘ (๕๗) ธรรมรักษาใจสู่ภัยสึนามิ
(๕๘) อานุภาพพระปริตร
(๕๙) พุทธวิธีบริหาร
(๖๐) การเผยแผ่เชิงรุก
- พ.ศ.๒๕๕๐ (๖๑) พระพุทธศาสนากับความสนานฉันทน์แห่งชาติ
(๖๒) ๖ ทรงครองแผ่นดินโดยทศพิธราชธรรม
(๖๓) สมာธิในชีวิตประจำวัน
(๖๔) ดวงตาเห็นธรรม
- พ.ศ.๒๕๕๑ (๖๕) ทำอย่างไรจึงเรียนเก่ง
(๖๖) กว่าจะมีวันนี้
(๖๗) พุทธวิธีครองรักครองเรือน (Dharma for Love and Marriage)
(๖๘) สืบตำนานสาธิตกาป้อนเหยื่อ

- (๖๙) สารนโยบายพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- พ.ศ.๒๕๕๒ (๗๐) วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่
- (๗๑) พระพุทธศาสนากับฟิสิกส์ควอนตัม: ความเหมือนที่แตกต่าง
- (๗๒) พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์สร้างสรรค์วัฒนธรรมแห่งปัญญา
- พ.ศ.๒๕๕๓ (๗๓) ทำไมเรารักพระเจ้าอยู่หัว
- (๗๔) หัวใจพระพุทธศาสนา (The Heart of the Buddhist Teaching)
- (๗๕) ปัญญาต้องคู่กับกรุณาจึงจะพาชาติรอด
- (๗๖) หนังสือเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา ชั้น ป.๑-ม.๖
(ประธานกรรมการจัดทำ)
- พ.ศ.๒๕๕๔ (๗๗) ก้าวข้ามวิกฤตโดยเลือกตั้งให้สุจริตเที่ยงธรรม
- (๗๘) ยุทธศาสตร์ในการพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์
- พ.ศ.๒๕๕๕ (๗๙) การศึกษาเพื่อสันติสุขของสังคมไทย
- (๘๐) หลักการและวิธีการเทศน์
- (๘๑) พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์
- พ.ศ.๒๕๕๖ (๘๒) พระธรรมเทศนา ๕๗ กัณฑ์
- (๘๓) สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
กับการปฏิรูปการศึกษาพระพุทธศาสนา
- (๘๔) พระบรมธาตุมหาเจดีย์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหารได้รับรางวัลยอดเยี่ยม
อันดับ ๑ จากองค์การยูเนสโก
- (๘๕) ธรรมราชา

ผลงานทางวิชาการที่จัดพิมพ์เผยแพร่(บางส่วน) ของพระพรหมบัณฑิต(ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ผลงานการบรรยายธรรมภายในประเทศ

ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๙ เป็นต้นมา เป็นวิทยากรบรรยายธรรมให้กับหน่วยงานต่างๆ เช่น วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันพระปกเกล้า กรมการศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยต่างๆ สมาพันธ์ธรรมแห่งชาติ สำนักงานก.พ. สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการ สถาบันพัฒนาข้าราชการอัยการ สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย สมาคมส่งเสริมสุขภาพจิต สมาคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย กองอนุศาสนาจารย์ การเคหะแห่งชาติ กรมการแพทย์ กรมประกันภัย กรมศุลกากร สถาบันการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ สภากาชาดไทย องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย การไฟฟ้าฝ่ายผลิต การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค การประปานครหลวง สำนักงานประมาณ สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน สำนักข่าวกรองแห่งชาติ กรมการปกครอง สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สภาวิจัยแห่งชาติ สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ราชบัณฑิตยสถาน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง บริษัทการบินไทย บริษัทปูนซีเมนต์ไทย บริษัทปูนซีเมนต์นครหลวง ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา บริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์

นอกจากนี้ ยังได้บรรยายธรรมและแสดงพระธรรมเทศนาทางสถานีวิทยุ และสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่องต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

บรรยายต้อนรับคณะผู้นำเมืองและผู้เข้าประชุมการประชุมผู้นำเมืองในภูมิภาคเอเชียและยุโรป ครั้งที่ ๓ หรือ *The Third ASEM Meeting for Governors and Mayors: ASEM*

ผลงานการแสดงพระธรรมเทศนากัณฑ์พิเศษ

- แสดงพระธรรมเทศนา เรื่อง "สัพปุริสธัมมกถา" ในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เสด็จฯ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสัตตมาร ศพนายภาवास บุนนาค ณ ศาลาบัณณรศภาค วัดเบญจมบพิตรฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗

- แสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง "อิทธิบาทกถา" ในการบำเพ็ญพระราชกุศล อุทิศถวายสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘

- แสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง "บัณฑิตกถา" ในการที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานศพ พระมหารัชมังคลดิลก เลขานุการสมเด็จพระสังฆราช ณ วัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒

- แสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง "โลกตักกนิคคา" ในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทาน ทรงพระราชอุทิศถวาย สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ณ ศาลาเริง วังไกลกังวล หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒

- แสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง "ธรรมทานกถา" ในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เสด็จฯ ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ทักษิณานุปทาน อุทิศถวาย สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ ศาลาเริง วังไกลกังวล หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒

- แสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง "สาธุนรธรรมกถา" ในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เสด็จฯ ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ณ ศาลาเริง วังไกลกังวล หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒

- แสดงปาฐกถาธรรม เรื่อง "อานุกาพพระปริตร" เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จฯ ทรงเป็นองค์ประธานพิธีสวดมหาพรตมอญ ณ หอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒

- แสดงพระธรรมเทศนา เรื่อง "โอวาทปาฏิโมกขกถา" เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ทรงสดับพระธรรมเทศนาเนื่องในวันมาฆบูชา ณ วัดประยุรวงศาวาส เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๓

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินทรงสดับพระธรรมเทศนา เนื่องในวันมาฆบูชา วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ ณ พระอุโบสถวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

ผลงานการบริการวิชาการแก่สังคม

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ ถึงปัจจุบัน ได้เป็นกรรมการในคณะต่างๆ ทั้งในส่วนงานคณะสงฆ์และหน่วยงานราชการ เช่น เป็นประธานกรรมการอำนวยการโครงการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ประธานกรรมการกำหนดนโยบายและแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ ประธานคณะกรรมการของมหาเถรสมาคมในการยกร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ พ.ศ. ๒๕๔๕ ประธานกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี ของกระทรวงศึกษาธิการ ประธานอนุกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ประธานอนุกรรมการจัดอบรมครูสอนพระพุทธศาสนา ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ประธานกรรมการจัดทำหนังสือเรียนพระพุทธศาสนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นต้นมา ได้เป็นกรรมการสภาการศึกษาแห่งชาติ และเป็นกรรมการในคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นอกจากนี้ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นต้นมา ได้เป็นกรรมการประเมินผลงานทางวิชาการของผู้ขอเลื่อนเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์พิเศษในมหาวิทยาลัยต่างๆ

ผลงานสาธารณสงเคราะห์

ผลงานด้านสาธารณสงเคราะห์ที่สำคัญได้แก่ การจัดส่งพระบัณฑิตอาสาจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขึ้นดอยเพื่อสอนพระพุทธศาสนาและภาษาไทย พร้อมกับนำพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๕๖ เป็นต้นมา

ทุกครั้งที่เกิดอุทกภัยในเขตปกครองสงฆ์ภาค ๒ คือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดสระบุรี ได้นำสิ่งของบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๑ เป็นต้นมา และได้บริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย รวมทั้งได้จัดส่งพระนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปช่วยเหลือฟื้นฟูด้านจิตใจแก่ผู้ประสบภัยที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๗ นอกจากนี้ได้พาคณะไปให้ความช่วยเหลือบริจาคทรัพย์และสิ่งของแก่ผู้ประสบภัยจากพายุฮาร์กิส ที่ประเทศเมียนมาร์ เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๑ รวมทั้งเมื่อเกิดมหาอุทกภัยใหญ่ในพื้นที่ภาคกลาง เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๔ ได้จัดตั้งศูนย์พักพิงช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

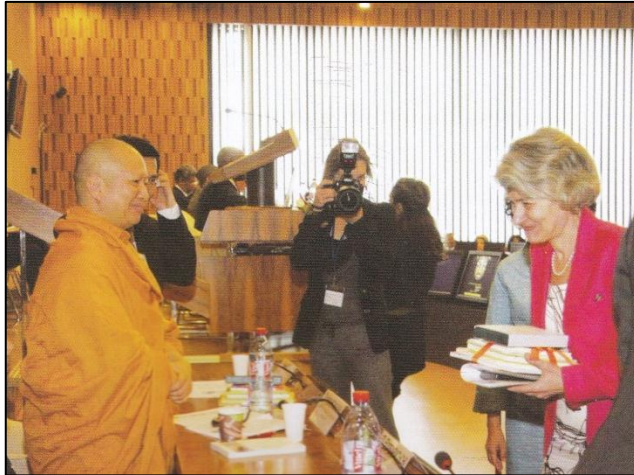

พระพรหมบัณฑิต พร้อมด้วยผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะของภิกษุณีทองสุข นามเจ็ดสี จากประเทศฮ่องกง ตรวจเยี่ยมในโครงการ'พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา' ปีที่ ๑๖

ผลงานวิชาการในระดับนานาชาติ

- แสดงปาฐกถาเรื่อง "พุทธวิธีสร้างสันติภาพ" (A Buddhist Approach to Peace) ในที่ประชุมใหญ่องค์การยูวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ณ นครลอสแอนเจลิส สหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๑
- แสดงปาฐกถาเรื่อง "เอกภาพในความหลากหลาย" (Unity in Diversity) ในที่ประชุมใหญ่องค์การยูวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ณ กรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้ เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๓
- แสดงปาฐกถาเรื่อง "จริยธรรมสากลของพระพุทธศาสนา" (Universal Morality of Buddhism) ในการสัมมนานานาชาติ จัดโดยองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ณ กรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้ เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. พ.ศ. ๒๕๓๖
- แสดงปาฐกถาเรื่อง "พุทธจริยธรรมกับภาวะผู้นำ" (Buddhist Ethics of Leadership) ในที่ประชุมนานาชาติ ครั้งที่ ๔ ว่าด้วยจริยธรรมกับการบริการประชาชน ณ กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดนเมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๗
- แสดงปาฐกถาเรื่อง "พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน" (Buddhism and Sustainable Development) ในที่ประชุมผู้นำทางศาสนา เนื่องในการประชุมใหญ่ ขององค์การสหประชาชาติ เรื่องประชากรกับการพัฒนา ณ กรุงโคโร ประเทศอียิปต์ เมื่อวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๗
- แสดงปาฐกถา เรื่อง "ลักษณะเด่นของพระพุทธศาสนา" (Prominent Facets of Buddhism) ในการที่มหาเถรสมาคมมอบให้เป็นผู้แทนคณะสงฆ์ไทยเข้าประชุมใหญ่ขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ครั้งที่ ๑๙ ณ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๗
- แสดงปาฐกถาเรื่อง "พุทธทัศนะเรื่องจัดการศึกษาเพื่อความสมดุล" (Educating for Balance: A Buddhist Perspective) ในการประชุมใหญ่ ครั้งที่ ๙ ของสภาหลักสูตร และการสอนแห่งโลก (World Council for Curriculum and Instruction) ณ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๑
- บรรยายเรื่อง "พุทธทัศนะสลายความขัดแย้ง" (A Buddhist View on Conflict Resolution) ในการประชุมสุดยอดผู้นำทางศาสนาและจิตวิญญาณเพื่อสันติภาพโลกในยุศหัสวรรษ (The Millennium World Peace Summit of Religious and Spiritual Leaders)ณ องค์การสหประชาชาติ มหานครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๓
- แสดงปาฐกถาเรื่อง "Buddhism in Contemporary Thailand" (พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน) ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา และเป็นผู้แทนคณะสงฆ์ไทย ไปร่วมฉลอง ๒๕๐ ปี สยามนิกาย ณ เมืองแคนดี ประเทศศรีลังกา เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๖
- แสดงปาฐกถาเรื่อง "การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพของโลก" (Buddhist Propagation for World Peace) ในการประชุมสุดยอดผู้นำชาวพุทธ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลก ครั้งที่ ๒ (The Second World Buddhist Propagation Conference (Buddhist Summit) ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๗
- เป็นผู้แทนคณะสงฆ์ไทย บรรยายเรื่อง "International Recognition of the Day of Vesak" (วิสาขบูชา วันสำคัญสากล สหประชาชาติ) ในกิจกรรมวันวิสาขบูชาวันสำคัญสากล สหประชาชาติ ณ สำนักงานใหญ่องค์การสหประชาชาติ มหานครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา
- บรรยายเรื่อง "Moral Dimension of Education for Peace (มุมมองด้านศีลธรรมในการศึกษาเพื่อสันติภาพ)" ในการประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยทั่วโลก ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘

- ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “A General View On Vinaya” ในการประชุมวิชาการพุทธศาสนานานาชาติ ณ มหาวิทยาลัยชินเจีย ณ ไทเป สาธารณรัฐประชาชนจีน (ไต้หวัน) เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙
- แสดงปาฐกถาเรื่อง “Theravada Buddhism in The West (พุทธศาสนาเถรวาทในตะวันตก)” ในการประชุมวิชาการนานาชาติ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพมหานคร เมื่อ วันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙
- แสดงปาฐกถาเรื่อง “Engaged Buddhism in the ๒๑st Century (พระพุทธศาสนาเพื่อสังคมในศตวรรษที่ ๒๑)” ณ มหาวิทยาลัยพุทธศาสนา ประเทศเวียดนาม เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙
- แสดงปาฐกถาเรื่อง “A Buddhist Approach to Consciousness (พุทธทัศนะเรื่องจิต)” ในการประชุมวิชาการนานาชาติ ณ มหาวิทยาลัยมหิดล จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๐
- แสดงปาฐกถาเรื่อง “Well-Being A Buddhist Perspective(สุขภาพในมุมมองของพระพุทธศาสนา)” ในการประชุมวิชาการสมาคมจิตวิทยานานาชาติ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑
- แสดงปาฐกถาเรื่อง “Roles of Buddhist Universities (บทบาทของมหาวิทยาลัยพุทธศาสนา)” ณ มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา เมืองสะกาย ประเทศเมียนมาร์ เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๑
- แสดงปาฐกถาเรื่อง “Buddhist Contribution to Building a Peaceful Society(คุณูปการของพระพุทธศาสนาต่อการสร้างสังคมแห่งสันติภาพ)” ในการประชุมชาวพุทธนานาชาติ เนื่องในวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ณ เมืองโฮจิมิน ประเทศเวียดนาม เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๑
- เป็นวิทยากรในการประชุมผู้นำศาสนาเรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของโลก(COP๑๕-Climate Change Conference) ณ เมืองโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก ระหว่างวันที่ ๗ – ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๒
- เป็นวิทยากรบรรยายพิเศษในการสัมมนาพระพุทธศาสนาเถรวาทไทยและมหายานจีนเรื่อง ทำอย่างไรจึงจะพัฒนาเมืองเพื่อโลกที่ดีได้ ณ วัดพระหยก นครเชียงใหม่ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ ๒๖-๒๗ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๓
- เป็นวิทยากรในการประชุมผู้นำศาสนาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของโลก ณ มหาวิทยาลัยดองกุก กรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้ ระหว่างวันที่ ๑๐ – ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓
- เป็นผู้แทนประเทศไทยกล่าวสุนทรพจน์ ในพิธีวิสาขบูชาโลก ณ สำนักงานใหญ่องค์การ UNESCO ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๕๔

พบนางอิรินา โบโควา เลขาธิการองค์การยูเนสโก ในโอกาสไปบรรยายธรรม ในพิธีวิสาขบูชาโลก ณ สำนักงานใหญ่องค์การ UNESCO ประเทศฝรั่งเศส

- เป็นวิทยากรบรรยายธรรมเนื่องในการเดินทางไปทำความร่วมมือทางการศึกษาพระพุทธศาสนา กับคณะสงฆ์จีน ณ วิทยาลัยสงฆ์เมืองกวางโจว วิทยาลัยสงฆ์เมืองเซียงไฮ้ วิทยาลัยสงฆ์เมืองหางโจว วิทยาลัยสงฆ์หมินหนาน เมืองเซี่ยะเหมิน วิทยาลัยสงฆ์ กรุงปักกิ่ง และพุทธสมาคมจีน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ ๑-๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๔
- เป็นผู้แทนมหาเถรสมาคม เดินทางไปร่วมประชุมศาสนาเพื่อสันติภาพ ณ นครวาติกัน กรุงโรม ประเทศอิตาลี ระหว่าง ๒๖-๒๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๔
- เป็นประธานสงฆ์เถรวาทกล่าวสุนทรพจน์ในพิธีเปิดอุทยานธรรมปทีป ณ สารนาถเมืองพาราณสี ประเทศอินเดีย ซึ่งสร้างขึ้นโดยองค์การชาวพุทธนิกายเถรวายุโกนานาชาติ เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๔
- แสดงปาฐกถาในพิธีเปิดการประชุมของ World Sangha Council ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

เกียรติคุณและรางวัลที่ได้รับ

- (๑) ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคม จากสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย พ.ศ.๒๕๓๗
- (๒) ได้รับพระราชทานเสมาธรรมจักร ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๓๙
- (๓) ได้รับรางวัลมหิตลวราวุธสรณ์ พ.ศ.๒๕๔๐
- (๔) ได้รับปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญาการศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ.๒๕๔๑
- (๕) ได้รับปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญาและศาสนา จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.๒๕๔๔
- (๖) ได้รับปริญญาศาสนศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๔๗
- (๗) ได้รับปริญญาศิลปศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาการบริหารองค์การ จากมหาวิทยาลัยศรีปทุม พ.ศ.๒๕๔๗
- (๘) ได้รับรางวัลกิตติคุณ “เสมาคุณูปการ” จากกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.๒๕๔๘

(๙) ได้รับเพิ่มกิตติคุณสถาบันพระปกเกล้า พ.ศ.๒๕๔๘

(๑๐) ได้รับพระราชทานรางวัล “ศาสตรเมธี” สาขาศึกษาศาสตร์ ด้านการบริหารการศึกษา จากมูลนิธิศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พ.ศ.๒๕๔๘

(๑๑) ได้รับสมณศักดิ์ที่ “อัครมหาเสถียรธรรมโศภิตกษัตริย์” จากคณะสงฆ์และรัฐบาลประเทศเมียนมาร์ พ.ศ.๒๕๕๐

(๑๒) ได้รับเกียรติบัตรศิษย์เก่าดีเด่นเกียรติคุณของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๕๐

(๑๓) ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาภาษาอังกฤษ จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ.๒๕๕๒

(๑๔) ได้รับปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล พ.ศ.๒๕๕๒

(๑๕) ได้รับพระบรมราชโองการโปรดแต่งตั้งเป็นราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ประเภทปรัชญา พ.ศ. ๒๕๕๒

หน้า ๓๑

เล่ม ๑๒๖ ตอนพิเศษ ๖๒ ง

ราชกิจจานุเบกษา

๒๖ เมษายน ๒๕๕๒

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

เรื่อง แต่งตั้งราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์

มีพระบรมราชโองการโปรดแต่งตั้ง พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เป็นราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ประเภทวิชาปรัชญา สาขาวิชาอัครมวิชา ตั้งแต่วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๒

ประกาศ ณ วันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

นายกรัฐมนตรี

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องแต่งตั้งราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์

ประเภทวิชาปรัชญา สาขาวิชาอัครมวิชา

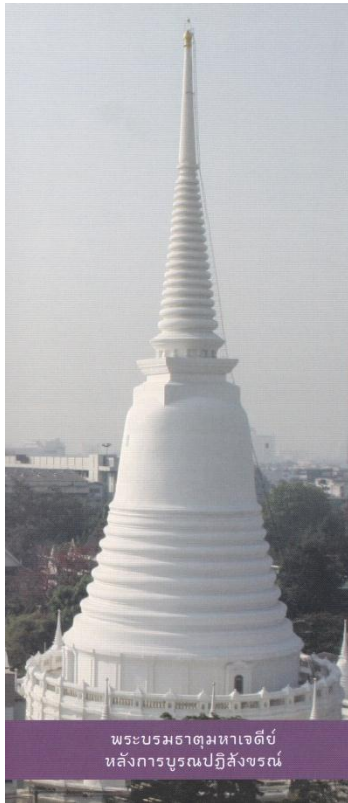
(๑๖) ได้รับประกาศเกียรติคุณเป็นนักจิตวิทยาดีเด่น สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา จากสมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย พ.ศ.๒๕๕๓

(๑๗) ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขามนุษยศาสตร์ (Humane Letters) จากมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาเวียดนาม พ.ศ.๒๕๕๔

- (๑๘) ได้รับการเชิดชูเกียรติเป็นปูชนียบุคคลด้านภาษาไทย จากกระทรวงวัฒนธรรม พ.ศ.๒๕๕๔
- (๑๙) ได้รับรางวัลพุทธคุณูปการ วีรเกียรติคุณ จากคณะกรรมการวิชาการศาสนา ศิลปะ และ วัฒนธรรมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.๒๕๕๔
- (๒๐) ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น จากสมาคมสถาปนิกสยาม พ.ศ.๒๕๕๔

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีพระราชทานรางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น
ประเภทปูชนียสถานและวัดวาอารามพระบรมธาตุเจดีย์

UNESCO
Asia-Pacific Awards for
*Cultural Heritage
Conservation*
2013

The restoration of the historically significant chedi (reliquary stupa) and its attached hall has preserved one of Bangkok's most iconic religious monuments, combining an act of faith with a major engineering feat. The project has catalyzed extensive social impact in the multicultural historic district of Kadeejeen. In strengthening the interior structure while maintaining the external shell of the dramatically leaning chedi, the project demonstrated a sophisticated understanding of a unique architectural typology from the early Rattanakosin era. The technical interventions, combining the latest in scientific advances with traditional construction techniques, help to convey a sense of antiquity and feeling of age. The exemplary co-operation between the monks, specialists and locals has given a twenty-first century meaning to the age-old symbiosis between Buddhist monasteries and the lay community in sustaining a sacred complex as the centerpiece of neighbourhood life.

Award of Excellence

Phra Borommathat Maha Chedi and Pharin Pariyattithammasala of Wat Prayurawongsawas Worawihan

Bangkok, Thailand

Owner:

Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto), Abbot

Individuals Responsible for the Project:

**Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto);
Wat Prayurawongsawas Worawihan**

Architect/Designer/Consultant:

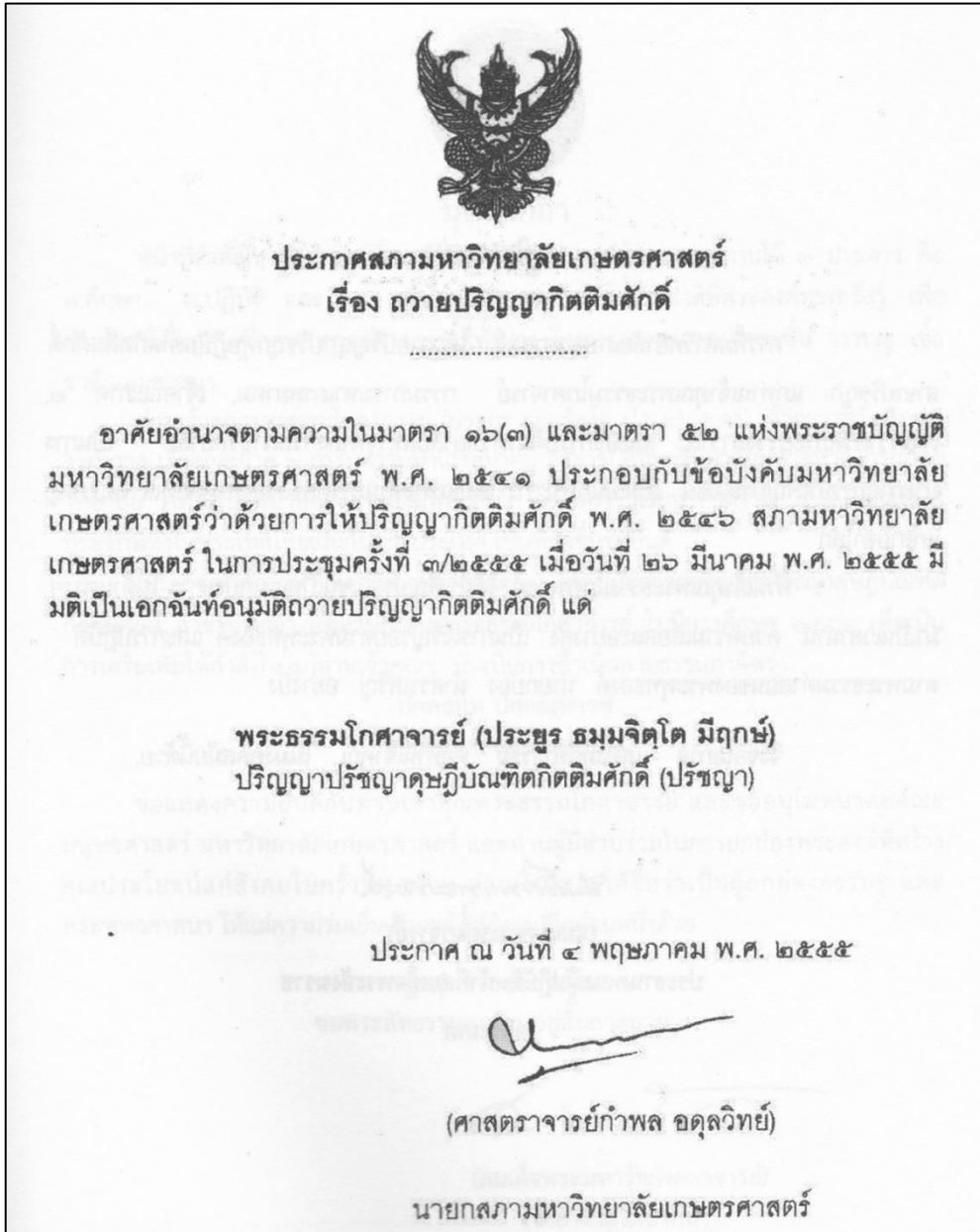
Kitcha Yupho; Kitiphan Phansuwan; Somsak Thammavatevitee

General Contractor:

**Damrong Construction Co., Ltd.; Sivakorn Karn Chang Co. Ltd.;
Pradittananuruk Co., Ltd**

ผลงานที่พระพรหมบัณฑิต(ประยูร ธมฺมจิตฺโต)เป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการ
ทำให้พระบรมธาตุมหาเจดีย์และพรินทร์ปริยัติธรรมศาลา วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร
ได้รับรางวัลยอดเยี่ยม อันดับ ๑ จากองค์การยูเนสโก(UNESCO)

(๒๑) ได้รับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญา จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ.๒๕๕๕

ได้รับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

(๒๒) ได้รับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาปรัชญา จากมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ.๒๕๕๕

คำประกาศเกียรติคุณ

พระพรหมบัณฑิต (ศาสตราจารย์ ดร.พระมหาประยูร (มีฤกษ์) ธมฺมจิตฺโต)
ในโอกาสที่มหาวิทยาลัยบูรพามอบปริญญา
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาปรัชญา
ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕

.....

พระพรหมบัณฑิต (ศาสตราจารย์ ดร. พระมหาประยูร (มีฤกษ์) ธมฺมจิตฺโต) เป็นชาวจังหวัดสุพรรณบุรี ประวัติการศึกษา สอบได้ป.ธ. ๙ ได้รับปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง สาขาปรัชญา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอก สาขาปรัชญา จากมหาวิทยาลัยเคลี ประเทศอินเดีย ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร เจ้าคณะภาค ๒ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปัจจุบันมีสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะเจ้าคณะรองราชทินนาม พระพรหมบัณฑิต สิทธิธรรมประยุต วิสุทธิสีลาจารย์นิวิฐู โปศาลวิเทศ ศาสนกิจจติลก ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

พระพรหมบัณฑิต (ศาสตราจารย์ ดร. พระมหาประยูร (มีฤกษ์) ธมฺมจิตฺโต) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีผลงานทั้งด้านวิชาการและด้านการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม กล่าวคือมีผลงานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง พุทธประวัติ หลักธรรมคำสอน คุณธรรม ปรัชญา การเรียนรู้พุทธศาสนาเพื่อพัฒนาสติ พัฒนาชีวิตและพัฒนาสังคมไทย ด้านการพัฒนาที่มีการพัฒนาคณะสงฆ์ในภาค ๒ และพัฒนาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นทั้งการพัฒนาหลักสูตรและการขยายการศึกษาไปยังต่างประเทศ

พระพรหมบัณฑิต (ศาสตราจารย์ ดร. พระมหาประยูร (มีฤกษ์) ธมฺมจิตฺโต) เป็นผู้จรรโลงพุทธศาสนา นอกจากการเป็นอาจารย์ประจำที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูต ประจำวัดธัมมมาราม ที่รัฐชิคาโกประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นผู้บรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ นิพนธ์หนังสือเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทั้งยังได้รับมอบหมายให้เป็นประธานกรรมการการจัดประชุมทางศาสนาในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ในระดับชาติและระดับโลก ความรู้ความสามารถดังกล่าวจึงทำให้ได้รับรางวัลและเกียรติยศเป็นอันมาก ได้รับปริญญา กิตติมศักดิ์จากสถาบันต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ด้วยเกียรติคุณและผลงานอันเป็นคุณูปการแก่งานด้านศาสนา ควรแก่การยกย่องและเป็นแบบอย่าง สภามหาวิทยาลัยบูรพาจึงมีมติเป็นเอกฉันท์ให้มอบปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาปรัชญา แต่พระพรหมบัณฑิต (ศาสตราจารย์ ดร. พระมหาประยูร (มีฤกษ์) ธมฺมจิตฺโต) ไว้เพื่อเป็นเกียรติประวัติสืบไป

ได้รับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา

(๒๓) ได้รับการประกาศเกียรติคุณ “บุคคลคุณภาพแห่งปี ด้านเด็กและเยาวชน” จากมูลนิธิสภา
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (มสวท) พ.ศ.๒๕๕๖

ได้รับการประกาศเกียรติคุณ “บุคคลคุณภาพแห่งปี ด้านเด็กและเยาวชน”

ภาคผนวก ก
แนวคิดและวิธีการบริหารการปกครองคณะสงฆ์

แนวคิดและวิธีการบริหารการปกครองคณะสงฆ์*

จากการศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) พบว่าท่านได้มีแนวคิดที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แห่งประเทศไทย ตามที่ท่านได้กล่าวไว้ในหนังสือ การปกครองคณะสงฆ์ไทย (พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย. หน้า ๕๐.) ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่เมธีธรรมมาภรณ์พอประมวลสรุปได้ว่า

การจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาลซึ่งในสมัยนั้นมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองประเทศ ที่นิยมการรวบอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดไว้กับผู้นำที่เข้มแข็ง เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่กำหนดให้มีการการถ่วงดุลอำนาจกันนั้นนำมาซึ่งความล่าช้า และความขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานจะเห็นได้ว่าการแยกอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์ออกเป็น ๓ ทาง คือสังฆสภา คณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๔๘๔ เป็นระบบที่มีผลบั่นทอนประสิทธิภาพในการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ต้องประสบอุปสรรคและความล่าช้า

ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ขึ้นใน พ.ศ.๒๕๐๓ เมื่อคณะกรรมการทำงานสำเร็จ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ

“โดยที่การจัดดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยระบบเช่นว่านั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ให้สมเด็จพะสังฆราชา สกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์มหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา”

โดยการปกครองคณะสงฆ์ในยุคนี้อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความหมายกว้างขวางมาก เพราะถ้าพิจารณาเทียบเคียงกับอำนาจหน้าที่ของสังฆสภาคณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธรมตามบัญญัติแยกอำนาจกันไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๔๘๔ แล้วจะพบว่าอำนาจต่างๆทั้งสามส่วนนั้นได้รวมกันเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม กล่าวอีกในหนึ่งก็คือ อำนาจหน้าที่ของสังฆสภาคณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๔๘๔ ได้รวมกันเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕

* คัดลอกบางส่วนมาจาก

พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ(อาทิตย์ อดฺตเวทฺที). (๒๕๔๙). **แนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ ของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)**. กรุงเทพฯ : สามลดา.

ภาพรวมการปกครองคณะสงฆ์ไทย อยู่ภายใต้การปกครองโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ.๒๕๐๕ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ เกี่ยวข้องกับการควบคุมและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของ สังฆมนตรีแห่ง องค์การ ๔ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๔๘๔ พระธรรมโกศาจารย์ ได้กล่าววามหาเถรสมาคมในปัจจุบันมีอำนาจที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ๖ ประเภท คือ

- ๑) การปกครอง
- ๒) การศาสนศึกษา
- ๓) การศึกษาสงเคราะห์
- ๔) การเผยแพร่
- ๕) การสาธารณูปการ
- ๖) การสาธารณสงเคราะห์

แนวคิดและวิธีการด้านการปกครอง

กรณีศึกษาจากการปาฐกถาพิเศษที่ประเทศศรีลังกาเกี่ยวกับการจัดการและวิธีการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ และภาวะแห่งความเป็นผู้นำพระธรรมโกศาจารย์ได้กล่าวถึงความสำเร็จของการประชุมสุดยอด เพิ่มความคาดหวังสูงในหมู่ประชาคมทางศาสนาว่า ผู้นำศาสนาต้องการมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้าง สันติภาพโลก เหนือสิ่งอื่นใดยังได้แสดงให้เห็นว่า ผู้นำศาสนาสามารถทำงานร่วมกันได้ทั้งๆที่ มีความต่างกัน การ ประชุม สุดยอดผู้นำเพื่อสันติภาพโลกในสหัฐวรรษเป็นตัวอย่างแสดงถึงความเหมือนในความต่างที่เป็น เชิงรูปธรรม เราจำเป็นต้องมีเวทีร่วมกันเพื่อพิทักษ์รักษาความเหมือนกัน เวทีที่ผู้นำศาสนาจะพบปะและ ทำงานร่วมกันได้ ดังนั้น คณะกรรมการสภาจึงตัดสินใจก่อตั้งสภาผู้นำศาสนาโลกขึ้น ในฐานะเป็นผลลัพธ์ ตรงของการประชุมสุดยอดผู้นำเพื่อสันติภาพโลกในสหัฐวรรษ และข้าพเจ้ามีความยินดีที่จะรายงานว่าสิ่งนี้เองเป็นผลให้เรา สามารถจัดการประชุมสุดยอดผู้นำศาสนาได้อย่างต่อเนื่อง

ปัญหาปัจจุบันนี้ ก็คือว่าเราสามารถทำงานร่วมกันได้ไหม เราต้องไม่แยกทางกัน คือต้องทำงานให้ ประสิทธิภาพ เพราะว่า สันติภาพต้องการความสามัคคีกัน ปราศจากความสามัคคีแล้ว เราเสี่ยงที่จะ กลายเป็นคนอ่อนแอหลงๆ และในที่สุดก็ยอมพ่ายแพ้คู่ต่อสู้ที่ใช้กลยุทธ์ “แยกและปกครอง” จึงเป็นสิ่งจำเป็น ที่ต้องมีความคิดริเริ่มเพื่อสันติภาพทั่วโลกและให้เกิดมีสภาผู้นำศาสนาโลกทำงานร่วมกัน เราต้องออกแบบ ยุทธศาสตร์ในการสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้นำเอง ข้อนี้จะเป็นไปได้บนพื้นฐานของการให้ความ เคารพ และไว้วางใจซึ่งกันและกันผู้นำศาสนาทั้งเพศหญิงและชาย ต้องเคารพความพิเศษของกันและกัน และต้องเชื่อถือความจริงใจของอีกฝ่ายหนึ่ง

เรา สร้างความไว้วางใจในระหว่างผู้นำศาสนาด้วยกัน โดยให้คำมั่นสัญญาว่า สภาผู้นำศาสนาโลกนี้ มีนโยบายที่จะไม่ให้มีการเปลี่ยนศาสนา จะไม่ส่งเสริมกิจการของศาสนาหนึ่งโดยย่ำยีอีกศาสนาอื่นความดี ทั่วไปที่เป็นจุดหมายของเรา ไม่มีอะไรอื่นใดนอกจากสันติภาพโลกเพื่อก่อให้เกิดสันติภาพในโลก สภาผู้นำ ศาสนาโลกจะต้องทำงานใกล้ชิดกันกับองค์การสหประชาชาติ และให้คำมั่นที่จะสนับสนุนองค์การ สหประชาชาติในการพิทักษ์รักษาสันติภาพโลก ตรงนี้จึงขึ้นอยู่กับองค์การสหประชาชาติว่าจะยอมรับ ความสำคัญของสภาผู้นำศาสนาโลก

ฉะนั้น ประเทศไทยในปัจจุบันนี้ มีนิกายฝ่ายเถรวาท ๒ นิกาย คือ มหานิกายและธรรมยุตนิกาย มหานิกายมีจำนวนมากกว่า และสืบเชื้อสายตรงมาจากการสถาปนาคณะสงฆ์ลังกาวงศ์ในยุคสุโขทัย

ส่วนธรรมยุตินิกายได้สถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๓๗๖ โดยเจ้าฟ้ามงกุฎซึ่งต่อมาได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงเป็นนิกายเล็กกว่า มุ่งเน้นการปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด แต่ทั้งสองนิกายก็อยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม และสมเด็จพระสังฆราช การปฏิรูปภายในองค์กรระยะต่อมา ได้ลดความแตกต่างระหว่างนิกายลงมาก

ในศตวรรษที่ผ่านมา คณะสงฆ์ในประเทศไทยได้ปกครองตัวเองอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่หนึ่ง (พ.ศ.๒๔๔๕) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๔๘๔) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับล่าสุด ซึ่งตราออกเป็นพระราชบัญญัติเมื่อ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ.๒๕๓๕ และยังมีคณะสงฆ์ทั้ง ๒ ฝ่ายที่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย คือ ฝ่ายมหานิกาย ที่แบ่งเป็นจีนนิกายและอนัมมิกาย และฝ่ายเถรวาท ที่แบ่งเป็น มหานิกายและธรรมยุตินิกาย ทั้งฝ่ายเถรวาทและมหานิกายต้องอยู่ภายใต้การปกครองของสมเด็จพระสังฆราช ผู้ที่มหากษัตริย์ทรงสถาปนาขึ้นจากนิกายใดนิกายหนึ่งในฝ่ายเถรวาท และจะดำรงตำแหน่งพระสังฆราชไปจนตลอดพระชนม์ชีพ สมเด็จพระสังฆราชมีมหาเถรสมาคมเป็นผู้ช่วยสนองงาน มหาเถรสมาคมนี้มีกรรมการถาวรโดยตำแหน่งจำนวน ๘ รูป และกรรมการที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งอีกจำนวน ๑๒ รูป

มหาเถรสมาคมมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ ออกกฎระเบียบและแต่งตั้งผู้บริหารงานคณะสงฆ์ทั้งสองนิกาย การบริหารคณะสงฆ์มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติซึ่งทำหน้าที่เป็นสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคมเป็นหน่วยงานสำนักงานนี้ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างคณะสงฆ์กับรัฐ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกลมเกลียวกัน ทั้งมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลพระภิกษุสามเณรและอาราม โดยจัดสรรงบประมาณอุดหนุนจากรัฐและมีหน้าที่ส่งเสริมการบริหารงานของพระสงฆ์ฆาติการ

เมื่อว่าตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ไทยมีการจัดองค์กรอย่างดี วัดนับหมื่นวัดและพระภิกษุสามเณรประมาณ ๓ แสนรูป อยู่ภายใต้การบริหารแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางและคณะสงฆ์ได้รับการยอมรับและอุปถัมภ์จากรัฐ ซึ่งทำให้กิจการคณะสงฆ์การศึกษาและพิธีกรรมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การปกครองคณะสงฆ์ที่มีการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางนี้ ทำให้กิจการคณะสงฆ์ได้รับการดูแลใกล้ชิด สามารถรักษาระเบียบวินัยและมีช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างศูนย์กลางการบริหารกับจังหวัดที่ไกลออกไป เนื่องจากมีการจัดองค์กรแบบนี้ การประสานร่วมมือและความปรองดองกับรัฐจึงคงมีอยู่ได้ และพระสงฆ์เองก็มีส่วนร่วมสร้างความสามัคคีในหมู่ประชาชนและรักษาความมั่นคงของชาติ แต่เมื่อมองอีกมุมหนึ่ง องค์กรที่มีการรวมเข้าสู่ศูนย์กลางเช่นนี้ต้องพึ่งพาอาศัยคณะผู้นำจำนวนน้อย ซึ่งจะมีข้อจำกัดตรงที่ไม่สามารถตอบสนองสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างทันทั่วทั้งที่

ปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีกฎหมายคณะสงฆ์ฉบับใหม่ มีการยกฐานะและอภิปราย พระราชบัญญัติปฏิรูปคณะสงฆ์ขึ้นมา จะมีการปรับโครงสร้างการบริหารคณะสงฆ์ชนิดที่ว่า จะมีการกระจายอำนาจของมหาเถรสมาคม ให้คณะกรรมการบริหารเรียกว่า มหาเถรสมาคมช่วยสนองงาน

ส่วนการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองภาค ๒ นั้น พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ในฐานะเจ้าคณะภาค ๒ ได้มีแนวคิดและวิธีการปกครองตามรูปแบบของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมวินัยและเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ มติมหาเถรสมาคม ในทัศนะของพระธรรมโกศาจารย์ท่านได้แสดงไว้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ต้องมุ่งเน้นพัฒนาวัดแต่ละวัดให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง

จากนั้นวัดทั้งหลายก็สร้างเครือข่ายโยงโยรวมกันทำงานร่วมกันเป็นทีมทั่วประเทศ ทั้งพยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซ้ำซ้อนไม่ทันการ โดยปรับปรุงระบบการทำงานของพระสังฆาธิการ หรือทำรีเอนจินีริ่ง (Reengineering) ให้กับการบริหารคณะสงฆ์ถือว่าเป็นระบบการบริหารที่ใช้ได้ดี โดยอาศัยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์, หน้า ๒๙-๓๓)

การปกครองคนต้องยึดธรรมาธิปไตยเป็นหลักในการปกครอง ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ในหนังสือสุขภาพใจว่า “...แม่น้ำกว้างใหญ่เพราะอยู่ต่ำอย่างแม่โขงรองรับหยาดน้ำหยดน้ำจากลำธาร ห้วย คลอง หนอง บึง ไหลมาเต็มเพราะแม่โขงอยู่ต่ำ ลองไปดูต้นแม่น้ำโขงที่อยู่สูง ที่นั่นแม่น้ำโขงจะเล็กลงคนเดียวคนที่เป็นผู้นำก็เหมือนกัน จะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ต้องวางตัวเหมือนแม่น้ำเข้าถึงประชาชนเข้าถึงผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ใช่ทำตัวสูงเป็นพวกอัตตาธิปไตย ต้องเป็นธรรมาธิปไตยจึงจะยิ่งใหญ่ได้...” (พระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตโต) สุขภาพใจ, หน้า ๑๗๘.)

นอกจากหลักธรรมาธิปไตยแล้ว พระธรรมวินัยก็เป็นหลักการสำคัญในการปกครองคณะสงฆ์ ดังที่ท่านได้บรรยายแก่พระเลขานุการเจ้าคณะสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒ ในการอบรมหลักสูตรการเพิ่มประสิทธิภาพเลขานุการไว้ว่า “การปกครองคณะสงฆ์ถือว่าเป็นการปกครองโดยยึดหลักธรรมวินัยเป็นที่ตั้งเป็นรูปแบบแผน โดยอาศัยอำนาจของรัฐและจารีตเป็นหลักอุดหนุน หลักในการบริหารงานบริหารคนนั้น ผู้ปกครองนักผู้บริหารจะต้องรู้จักคนมีความรู้ มีความสามารถ มีความรอบรู้เกี่ยวกับคนร่วมงานหรือผู้อยู่ใต้บังคับเสียก่อน ว่าใครมีความสามารถถนัดด้านไหนบ้าง เพื่อจะใช้คนถูกงาน” (สำนักงานเจ้าคณะภาค ๒, ระเบียบงานสารบรรณ, หน้า๔-๑๗)

ฉะนั้น การปกครองคณะสงฆ์ที่ตึ้นต้องรู้จักวางโครงการหรือการแบ่งงานมอบอำนาจหน้าที่ ในกรณีคณะสงฆ์ภาค ๒ ทีมงานทุกจังหวัดและทีมงานภาคต้องประสานทำงานกันเป็นทีม และมุ่งส่งเสริมให้คณะสงฆ์ระดับท้องถิ่นเข้มแข็ง สืบเนื่องจากหน่วยงาน อบต.ของฝ่ายบ้านเมือง เข้มแข็งแล้วตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ เมื่อชุมชนเข้มแข็งแล้ววัดเราจะอ่อนแอไม่ได้ เพราะบ้านเมืองมีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเก็บภาษีบำรุงท้องถิ่น การศึกษา การปกครอง เป็นต้น หลายนานหมู่บ้านมารวมกันเป็น อบต. มีการประชุมทุกเดือนไปดูงานเพื่อกลับมาพัฒนาหมู่บ้านและตำบลของตนเอง หากพระสงฆ์เรายังทำงานกันเหมือนเดิมในที่สุดก็จะพูดกันไม่รู้เรื่อง เพราะบ้านเมืองพัฒนาไปมากกว่าเรา

ดังนั้น คณะสงฆ์ในระดับตำบล อำเภอ จังหวัดต้องเข้มแข็งเพื่อทำงานและแก้ปัญหา การที่จะทำให้ระบบของเราเข้มแข็งจึงไม่ได้อยู่ที่ด้านใดด้านหนึ่ง พระสังฆาธิการต้องทำงานกันเป็นทีม ปรีกษาหารือกัน รู้จักกันร่วมมือกันประสานความสัมพันธ์ มีการจัดประชุมกันอยู่เนืองนิตย์ อย่างไรก็ตามการจัดประชุมมติมหาเถรสมาคม ระดับเจ้าคณะจังหวัด อำเภอ ตำบล เจ้าอาวาส และเลขานุการ เป็นต้น ก็เพื่อให้เกิดความสามัคคีมีความสัมพันธ์กันนั้น และต้องมีวิธีการที่ทำให้พระสังฆาธิการทำงานร่วมกัน เช่น การจัดโครงการอบรมหลักสูตร “การเพิ่มประสิทธิภาพเลขานุการเจ้าคณะพระสังฆาธิการ” โครงการอบรมบาลีก่อนสอบโครงการอบรมพระนักเผยแผ่ โครงการอบรมหลักสูตรพระนักเทศน์ ในเขตปกครองคณะสงฆ์หนกลาง เป็นต้น เหล่านี้จะเป็นผลให้คณะสงฆ์ได้ทำงานร่วมกัน มีปัญหาที่จะได้ช่วยกันแก้ไข ได้พูดคุยสนทนาสร้างความสัมพันธ์ไม่ตรีต่อกัน

ประเด็นที่น่าสนใจ คือเจ้าคณะพระสังฆาธิการจะต้องมีทีมงานเลขานุการที่พร้อมจะสนองงานในหน่วยงานของตน เพราะว่าเลขานุการต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นแม่บ้านหรือหัวหน้าสำนักงาน เพื่อ

ติดต่อประสานงานและดูแลรับผิดชอบงานเอกสาร และอีกหลายๆ เรื่องเจ้าคณะพระสังฆาธิการกับเลขานุการต้อง อิงอาศัยซึ่งกันและกันในการปฏิบัติงาน ถ้าเจ้าคณะไม่เก่งเลขานุการต้องเก่ง ถ้าเลขานุการไม่ต้องเก่งเจ้าคณะต้องเก่ง

ฉะนั้น ในฐานะเจ้าคณะภาค ๒ การเลือกเลขานุการที่มีประสิทธิภาพต้องเลือกเลขานุการที่สามารถสนองงานได้ดีเป็นที่พอใจและทีมงานที่เข้มแข็ง งานจึงจะก้าวหน้า ในมุมมองของคณะสงฆ์ถือว่างานต่างๆ ทั้งหลายอยู่ในมือของเลขานุการ เรื่องจะถึงไม่ถึงผู้ใหญ่บางที่อยู่ทีเลขานุการ เรื่องจะเดินหรือไม่เดินอยู่ที่เลขานุการ จะผ่านหรือไม่ผ่านอยู่ที่เลขานุการ

งานคณะสงฆ์ต้องพึ่งพาอาศัยกัน คือ เจ้าคณะที่เป็นตำบลก็ขอแรงเจ้าอาวาส ในเขตปกครองมาช่วยงานที่ท่านเจ้าคณะอำเภอก็ขอแรงเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะจังหวัดก็ต้องขอแรงจากเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะภาคก็ต้องขอแรงเจ้าคณะจังหวัดมาช่วย ที่เรียกว่าช่วยกันทำงานเป็นทีม และผู้ประสานงานทั้งหมดอยู่ที่เลขานุการ

นอกจากนี้พระธรรมโกศาจารย์ ยังเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ว่างานปกครองคณะสงฆ์เบื้องต้นนั้น จำต้องมีทีมงานคอยสนองงานเจ้าคณะเพื่อให้งานคณะสงฆ์ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงกำหนดลักษณะงานไว้ ๔ ประการ คือ

- ๑) งานสารบรรณ
- ๒) งานประชุม
- ๓) งานเสนองาน
- ๔) งานสนองงาน

๑) งานสารบรรณ เป็นหัวใจหลักของงานด้านเอกสาร เป็นธรรมดาของผู้สนองงานเจ้าคณะหรือผู้บังคับบัญชา ที่ทำหน้าที่เป็นเลขานุการจะต้องคอยสังเกตและศึกษาว่า ผู้บังคับบัญชาของตนชอบอย่างไร การสังเกตเป็นเรื่องสำคัญ ผู้ที่จะเป็นแม่บ้านหรือเลขานุการได้ดีหรือไม่อยู่ที่การสังเกต เช่น เมื่อร่างหนังสือเสนอไปแล้วมีการแก้ไขเลขานุการที่ฉลาดจะสังเกตว่าท่านแก้ไขในเรื่องใดไม่ว่าจะเป็นการพิมพ์ การตรวจทาน วรรคตอน เป็นต้น

เลขานุการต้องเป็นคนช่างสังเกตและจดจำ เพราะเลขานุการต้องทำหน้าที่เป็นแม่บ้านหรือหัวหน้าสำนักงาน หนังสือเข้าออกอยู่ในความรับผิดชอบของเลขานุการ การจัดระบบงานเอกสาร ตู้โหนดเก็บเอกสารอะไรต้องให้เป็นระบบระเบียบ เมื่อเก็บแล้วเวลาที่ต้องการใช้สามารถหาได้รวดเร็ว ในเรื่องดังกล่าวนี้ พระธรรมโกศาจารย์ท่านเสนอให้หลัก ๕ ส. คือ

- (๑) สะสาง เอกสารที่ใช้ก็มี ที่ไม่ได้ใช้ก็มี ต้องทิ้งไปบ้างเก็บเฉพาะที่จำเป็น
- (๒) สะดวก คือจัดหมวดหมู่ สิ่งไหนที่ใช้ประจำ เก็บไว้ใกล้มือ เพื่อจะได้ค้นหาง่าย
- (๓) สะอาด สำนักงาน และโต๊ะทำงานต้องสะอาด เป็นศักดิ์เป็นศรีของผู้มาติดต่อกัน
- (๔) สุขลักษณะ มีสุขลักษณะที่ดี เพื่อรักษาสุขภาพของเลขานุการ
- (๕) สร้างนิสัย ต้องสร้างกันเป็นนิสัยคือต้องทำ ๔ ส ข้างต้นที่กล่าวมาให้เป็นนิสัย

และข้อควรปฏิบัติสำหรับงานเลขานุการมีอีก ส. คือ ปฏิสันถาร เวลาผู้มาติดต่อกันต้องพบเลขานุการก่อนที่จะได้พบเจ้าคณะพระสังฆาธิการเลขานุการต้องเป็นคนจัดลำดับให้เข้าพบ ต้องมีการนัดหมายเวลาเลขานุการต้องยิ้มแย้มแจ่มใส ตามหลักพระพุทธศาสนาที่ว่า ปุพฺพภาสี ทักทายเขาก่อน อุตตานุมุขี หน้าหงาย ปิยวาจา พูดจาไพเราะอ่อนหวาน ที่กล่าวมานั้นเป็นสิ่งที่เลขานุการต้องปฏิบัติในฐานะที่เป็นประชาสัมพันธ์ของเจ้าคณะพระสังฆาธิการด้วย

๒) งานประชุม เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เป็นส่วนที่จะทำให้งานบริหารงานปกครองดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ มหาเถรสมาคมกำหนดไว้ว่า ต้องมีการประชุมพระสังฆาธิการในระดับต่างๆ ปีหนึ่งหลายครั้ง ฝ่ายเลขานุการมีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะทำให้การประชุมได้ผล ตั้งแต่การแจ้งกำหนดประชุม จัดสถานที่ นัดผู้ที่เกี่ยวข้องมาชี้แจง จัดทำวาระการประชุม สิ่งที่สำคัญที่สุดคือเตรียมเอกสารประกอบการประชุม อย่าให้ประชุมมือเปล่าเด็ดขาด ถ้าจะประชุมเรื่องอะไร กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งในเรื่องนั้นๆ ว่าอย่างไร ต้องนำมาแจกที่ประชุมมิฉะนั้นแล้วจะทำให้การพิจารณาผิดกฎ ระเบียบ หรือคำสั่ง

ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เรื่องแต่ละเรื่องที่เสนอเข้าประชุมคณะรัฐมนตรี เลขาธิการคณะรัฐมนตรีจะตรวจอย่างละเอียด ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเงินต้องถามไปที่กระทรวงการคลังก่อนว่าเรื่องนี้กระทรวงการคลังมีมติว่าอย่างไร ถ้าเป็นเรื่องงบประมาณต้องถามไปที่สำนักงบประมาณ ถ้าทุกฝ่ายเห็นพ้องกันว่าควรเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจึงจะได้เสนอเข้าที่ประชุม นี้เรียกว่า “ทำงานหลังฉาก”

๓) การเสนองาน เลขานุการไม่ใช่เพียงบุรุษไปรษณีย์ บริษัทใหญ่ๆ เขามีการจ้างเลขานุการแพงๆ มีหน้าที่กรองงานและเสนองานเพื่อพิจารณาว่าเรื่องนี้เป็นมาอย่างไร ก่อนที่จะเสนอเจ้าคณะ ต้องกรองงานหรือมีบันทึกแนบเสนอถวายคำแนะนำก่อนพิจารณาอนุมัติอาจจะเป็นบันทึกเล็กๆ ไว้ที่ท้ายว่า ระเบียบเป็นอย่างไร

เพราะฉะนั้น สิ่งที่เลขานุการต้องรู้คือ กฎ ระเบียบ มติทั้งหมด ในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยากแต่ต้องไปหาเรื่องที่เกี่ยวข้องมาเสนองานเลขานุการต้องเป็นหูเป็นตาให้ผู้บังคับบัญชา หมายความว่าเรื่องที่จะมาถึงให้เลขานุการกลั่นกรองก่อนและเป็นหูเป็นตาในการปกครองฝ่ายการข่าวต้องมีเมื่อเกิดอิทธิฤทธิ์อย่าให้ผู้บังคับบัญชาบอกว่าเรื่องนี้ยังไม่ได้รับรายงาน เลขานุการต้องเป็นผู้ประสานงานโดยโทรศัพท์บ้าง ลงไปในพื้นที่บ้างนี่คือการหาข่าวของเลขานุการ

๔) การเสนองาน เรียกว่าเป็นหน่วยเฉพาะกิจ ตรงนี้คณะสงฆ์เรายังขาด และสิ่งที่เลขานุการต้องทำคือเวลาเกิดเรื่องเลขานุการต้องเป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็วเราเรียกว่า Troble Shooter แปลว่า เจาะปัญหาลงไปคลี่คลายปัญหา ตำบลต้องมีทีมที่จะลงไปดูในระดับวัด อำเภอต้องมีทีมลงไปดูในระดับตำบล ในเวลาเกิดปัญหาเกิดเรื่องต่างๆ ทุกฝ่ายปรึกษาหารือกัน เฉพาะเรื่องนั้นๆ และพยายามอย่าให้ถึงหนังสือพิมพ์ที่คณะสงฆ์เกิดปัญหาในขณะนี้ เพราะขาดทีมจะเข้าไปจัดการกับปัญหาเจาะปัญหา เราควรจะต้องตั้งทีมงานหน่วยเคลื่อนที่เร็วเข้าไปแก้ปัญหายังให้ลูกกลมใหญ่โตกลายเป็นน้ำผึ้งหยดเดียว

ถ้าทำงานกันเป็นระบบอย่างนี้ งานจะเดินไปได้ด้วยดีและทำให้ท่านทำงานได้หลากหลาย สิ่งสำคัญประการสุดท้ายคือเมื่องานมากขึ้นต้องมีเจ้าหน้าที่สำนักงาน เลขานุการต้องหาทีมงานมาช่วย นี่เป็นความคาดหวังและอยากเห็นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒ ในเขตภาค ๒ ให้สังฆาธิการได้เอาใจใส่และมาดูแลกิจการของคณะสงฆ์ร่วมกัน มาเหนือयर่วมกัน ทำงานร่วมนกัน ต้องให้เกิดประโยชน์กับพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง

ด้วยแนวคิดที่มีรูปแบบด้านการปกครองผสมผสานกับความเป็นนักบริหารและวิชาการ พระธรรมโกศาจารย์จึงเป็นที่ยอมรับและชื่นชมของวิญญูชน ดังคำกล่าวชื่นชมยกย่องของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า เจ้าคณะใหญ่หนกลาง เจ้าอาวาสวัดชนะสงคราม ได้กล่าวยกย่องพระธรรมโกศาจารย์ในพิธีประทานปริญญาบัตรคุณูปการบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญาและศาสนา ว่า

“...ท่านเจ้าคุณพระเทพโสภณ เป็นผู้มีความเหมาะสมในการที่ได้รับคุณูปการบัณฑิต เพราะท่านทำงานเกี่ยวกับหน้าที่นี้มาเป็นเวลานานแล้ว เท่าที่ทราบก็เป็นที่น่าภาคภูมิใจกันทั่วๆ ไปแล้วว่างานที่เกี่ยวกับด้าน

ปรัชญาและศาสนานั้น คณะสงฆ์ก็มักจะมอบหมายให้ท่านเป็นผู้ดูแล หรือช่วยเหลือในส่วนงานด้านนี้ และท่านเองก็ตั้งใจทำอย่างจริงจัง”

คณะสงฆ์มอบหมายงานการด้านปกครองคณะสงฆ์ในส่วนของภาค ๒ ซึ่งเป็นงานปกครองหรือเป็นงานที่ต้องใช้อำนาจหน้าที่บ้างทั้งๆ ที่ไม่เคยปรากฏมีมาก่อนเลย แต่เชื่อว่าเพราะความสามารถที่ท่านทำงานให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มาเป็นเวลานานคงจะทำได้และผลปรากฏว่าท่านทำได้และทำได้ดีด้วย...

...เพราะฉะนั้น ในโอกาสที่ทางสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีท่านนายกสภามหาวิทยาลัยเป็นประธานได้มามอบคุณูปการบัณฑิตในโอกาสนี้ เป็นเครื่องยืนยันว่า งานที่ท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ทำมานั้น มีผลจนเป็นเหตุให้สภามหาวิทยาลัยรับรองหรือประกาศเกียรติคุณยืนยันอาจเชื่อว่าท่านจะตั้งใจทำงานในส่วนนี้ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ซึ่งพระสงฆ์มีหลายท่านที่ท่านทำงานของตนเองได้ดี แต่ส่วนมากชาวบ้านหรือคนทั่วไปก็เห็นว่าไม่มีความสำคัญอะไรนัก แต่การที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มองเห็นการกระทำของท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์เป็นงานสำคัญและถวายคุณูปการบัณฑิตในครั้งนี้ ก็เป็นการเชิดชูเกียรติของท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์และเป็นการให้เกียรติแก่คณะสงฆ์ว่าก็มีพระสงฆ์ที่ทำงานในส่วนนี้ได้รับเกียรติจากสภามหาวิทยาลัย...” (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (นิยม สุวณฺสีโร), “เอกสารการอนุโมทนา” ๑๘ สิงหาคม ๒๕๔๔.)

จากการสนทนาสัมภาษณ์พระธรรมโกศาจารย์เกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ ท่านได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารการปกครองว่า “...การบริหารที่ดีต้องเป็นผู้รู้เท่าทันสถานการณ์ต่างๆ อย่าเป็นผู้ตกข่าวบริหารต้องรวดเร็วและแม่นยำ การจะแก้ปัญหานั้น ต้องแก้ขณะนั้น ให้ติดตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง ท่านยกอุปมาเปรียบเทียบว่าดีเหล็กต้องตีตอนเหล็กร้อน การปกครองเมื่อมีเรื่องเดือดร้อนต้องดูทันที นั่นหมายถึงการที่แก้ไขทันเหตุการณ์ได้ดีต้องทำขณะนั้นอย่าชะล่าจนเรื่องเจียบหายไปโดยไม่สนใจหรือนิ่งเฉยจะทำให้เสียระบบการทำงาน เสียระบบการปกครอง การบริหารงานต้องมีระบบจัดการระบบให้ดี ลำดับเหตุการณ์ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ อย่างนี้ดูตายต้องชวนช่วยหางานอยู่เสมอ

และท่านยังให้แนวคิดในสิ่งที่พึงทำคือ การข่าวข้อมูลสื่อสารต้องรวดเร็วทันใจทันเหตุการณ์ เมื่อได้รับข่าวสารข้อมูลแล้วต้องรายงานผู้บังคับบัญชาของตนเองโดยเป็นลายลักษณ์อักษร รายงานความคืบหน้าของสถานการณ์ และการทำเชิงรุก รู้ทัน รู้คน รู้งาน รู้กาล เป็นแวมมองเลือกหาคนดีมีฝีมือมาร่วมทีมเพื่อสนองงานและให้พิจารณาความดีความชอบให้กำลังใจด้วยผลงานที่เขาได้ทำ นั่นคือการส่งเสริมคนดีมีฝีมือได้ทำงาน การทำงานนั้นอย่าให้กระทบกระทั่งระบบการปกครองในระดับเบื้องต้นหรือระดับสูงขึ้นไป...” (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “สัมภาษณ์สนทนา”, วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๔๖.)

แนวคิดและวิธีการด้านการศึกษา

การศึกษาเป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญมาก พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า “...ถ้าเราไม่สามารถสร้างเครื่องมือและพัฒนาขึ้นอย่างดีเหลือเกินมีประสิทธิภาพ แต่คนใช้เครื่องมือไม่เป็นบัณฑิต อาจนำไปใช้ในทางโทษได้ โบราณถือว่า ยืนดาบให้กับโจร ฉะนั้นการสร้างคนให้เป็นบัณฑิตจึงเป็นเรื่องสำคัญ...” (พระธรรมปิฎก (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), รวบรวมบทความทางวิชาการ พระพุทธศาสนาและปรัชญา, หน้า ๒)

ในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษาของคณะสงฆ์” (มาตรา ๑๕ ตี) และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ส่วนกลางมหาเถรสมาคมได้กำหนด

วิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษาว่า “ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม” ทั้งได้กำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินเป็นไปด้วยดี” (พระเทพปริยัติสุธี, การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. หน้า ๘๗.)

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของบรรพชิตและคฤหัสถ์หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่ธรรม ๒ ประการของบรรพชิตและคฤหัสถ์ (พระเทพปริยัติสุธี, อ้างในคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. หน้า ๘๗.) ในปัจจุบันจัดการศึกษาของสงฆ์เป็น ๒ ส่วน คือ

- การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม – บาลี
- การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ
- การศาสนศึกษา หมายถึง ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ และมุ่งให้ศึกษาตามหลักไตรสิกขา
- สीलสิกขา การอบรมกาย วาจา
- จิตสิกขา การอบรมใจ
- ปัญญาสิกขา การอบรมกาย วาจา ใจ ด้วยปัญญา

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ทัศนคติเกี่ยวกับการศึกษาในหนังสือขอบฟ้าแห่งความรู้ไว้ว่า “การศึกษามาจากภาษาบาลีว่า ลิกฺขฯ คำว่า ลิกฺขฯ มีรากศัพท์ว่า ลิกฺฯ หมายถึง วิชฺโชปาทาน แปลว่า การแสวงวิชา ส่วนคำว่า วิชชา ความรู้สภาวะแท้จริงของสิ่งทั้งหลาย

พระธรรมโกศาจารย์กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาว่า ในการจัดการศึกษาให้พระภิกษุสงฆ์สามเณร มหาเถรสมาคมมีหน้าที่รับผิดชอบในการรักษา ระบบการศึกษาแบบเดิม คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี แผนกธรรมจัดเป็น ๓ ชั้น แผนกบาลีจัดเป็น ๙ ชั้น แผนกธรรม ซึ่งสอนธรรมเป็นภาษาไทยมุ่งจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับพระภิกษุสามเณร

ส่วนนักเรียนบาลี จะต้องศึกษาเล่าเรียนพระไตรปิฎก และอรรถกถาวิชาแปลมคธเป็นไทยและวิชาแปลไทยเป็นมคธ สามเณรที่สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยคจะได้รับการอุปสมบทซึ่งอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ ภาษาบาลีเป็นภาษาที่ยากต่อการเล่าเรียน เพราะส่วนใหญ่เน้นการท่องจำ อย่างไรก็ตามรัฐได้รับรองเปรียญธรรม ๙ ประโยค ซึ่งเป็นเปรียญธรรมชั้นสูงสุดให้มีค่าเทียบเท่าชั้นปริญญาตรีเท่านั้น ด้วยเหตุนี้พระภิกษุสามเณรจึงขาดความสนใจในการศึกษาภาษาบาลี คณะสงฆ์ประสงค์จะให้รัฐรับรองเปรียญธรรม ๙ ประโยคให้มีค่าเทียบเท่าชั้นปริญญาเอก โดยพร้อมที่จะปรับปรุงหลักสูตรให้มีการเขียนวิทยานิพนธ์เป็นภาษาบาลี

เราจะมีวิธีการอย่างไร ที่จะเรียนภาษาบาลีซึ่งเป็นภาษาที่ตายแล้วให้ง่ายขึ้น เหมือนสมัยก่อนโน้นที่เราสามารถใช้ภาษาบาลีพูดจาสื่อสารกันเองได้ในกลุ่มประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ภาษาบาลีน่าจะถูกกำหนดให้เป็นภาษานานาชาติของกลุ่มประเทศนับถือพระพุทธศาสนา เหมือนภาษาที่คนทั่วโลกใช้สื่อสารกัน เช่น ในการประชุมเช่นนี้ เอกสารสิ่งตีพิมพ์น่าจะกำหนดเป็นภาษาบาลีได้

การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนา แบบสมัยใหม่ในประเทศไทยนั้น ดำเนินการโดย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ๒ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีพระสงฆ์เป็นผู้บริหารสูงสุด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลไทย จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก เปิดสอนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวิทยาเขต ๑๐ แห่ง กระจายอยู่ทั่วประเทศมีวิทยาลัย
สงฆ์ ๔ แห่ง โครงการขยายห้องเรียน ๑๐ แห่ง และ สถาบันสมทบ ๓ แห่ง ซึ่งรวมทั้งเกาหลีใต้และไต้หวัน
สาขาของมหาวิทยาลัยทั้งหมดเชื่อมโยงกันด้วยเครือข่ายเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยเปิดสอน ๔ คณะ คือ คณะ
พุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์

ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มีการก่อตั้งโครงการหลักสูตรนานาชาติระดับ
บัณฑิตศึกษาสอนเป็นภาษาอังกฤษ โครงการหลักสูตรนานาชาตินี้ได้รับความสนใจจากนักศึกษาและครู
อาจารย์จากต่างประเทศ เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาและปรัชญาระดับสูงยิ่งขึ้นไป ถือว่าเป็นการรักษางาน
วิชาการ ที่เป็นเนื้อหาทางพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ เครือข่ายวิทยาเขตทั่วประเทศของมหาวิทยาลัย
พยายามที่จะยกระดับการศึกษาและปฏิบัติธรรมในคณะสงฆ์ ตลอดทั้งผลิตพระสงฆ์ที่มีความสามารถสอน
พุทธธรรมได้อย่างถูกต้องและบรรยายธรรมอย่างมีเหตุผล สอดคล้องกับเหตุการณ์ร่วมสมัยและเรื่องราว
ปัจจุบัน อีกนัยหนึ่ง เราออกแบบหลักสูตรเพื่อผลิตพระสงฆ์ให้สามารถจัดการปัญหาของชุมชนได้

ในโครงการหลักสูตรนานาชาติ เราต้องการครูอาจารย์ที่เชี่ยวชาญการสอนเป็นภาษาอังกฤษ รวมทั้ง
ช่วยประเมินผลและตรวจวิทยานิพนธ์ ภาษาอังกฤษ เราอยากให้มีการแลกเปลี่ยนครูอาจารย์ นักวิจัย
และนักศึกษาต่างประเทศกับสถาบันอื่นๆ และเพื่อเป็นสะพานเชื่อมเครือข่ายทั่วโลก

เกี่ยวกับการจัดให้มีการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาตามโรงเรียนนั้น คณะสงฆ์ไทยได้เสนอให้
กระทรวงศึกษาธิการให้ออกคำสั่งให้มีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน ทุกระดับนับตั้งแต่ชั้น
ประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ อย่างไรก็ดี โรงเรียนถูกปล่อยให้กำหนดรายละเอียดของ
หลักสูตรเอง แม้ว่าจะระดับความเข้าใจในวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตการศึกษาจะไม่ค่อยตรงกัน และเพี้ยน
ไปบ้างในบางกรณีก็ตาม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องให้มีหลักสูตรแกนกลาง เป็นเครื่องชี้ทางให้
นักการศึกษา แต่ละท้องถิ่นทำหลักสูตรพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องตรงกัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัยได้รับภาระร่างหลักสูตรแกนกลางวิชาพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจที่ขอรายงานให้
ท่านทั้งหลายทราบว่า หลักสูตรแกนกลางนี้สำเร็จสมบูรณ์แล้ว และกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ทุก
โรงเรียนนำไปใช้แล้ว

หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาตั้งแต่ชั้นระดับประถมศึกษาตอนต้นถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
ได้บรรจุพุทธประวัติ ชาดก พุทธธรรมพื้นฐาน และแนะนำพระไตรปิฎก รวมทั้งศัพท์สำคัญทาง
พระพุทธศาสนาอีกด้วย

หลักสูตรได้รับการออกแบบให้นักเรียน มีความเข้าใจเกี่ยวกับพระสงฆ์ หน้าที่ และบทบาทของ
พระภิกษุด้วย นอกจากนี้จะมีคุณค่าทางด้านการศึกษาแล้ว เราเชื่อว่าหลักสูตรนี้จะส่งเสริม
พระพุทธศาสนาโดยให้เด็กได้รับคำสอนที่มีค่า และจะปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาโดยประกันว่าเด็กจะ
ได้รับการสอนพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

ดังนั้น สึกขาหรือศึกษาจึงหมายถึงการแสวงหาวิชาหรือความรู้แจ้ง ซึ่งก็คือปัญญานั้นเอง นั่น
คือการศึกษาเป็นกระบวนการแสวงหาปัญญาและกำจัดอวิชชาไปพร้อมกัน เมื่อปัญญามา อวิชชาก็หายไป
เหมือนแสงสว่างเกิดขึ้นก็ขับไล่ความมืดไปด้วย พระพุทธเจ้าจึงเปรียบปัญญาเหมือนแสงสว่างว่า นตถิ
ปญญาสมา ไม่มีแสงสว่างใดเสมอด้วยปัญญา แสงสว่างคือปัญญาขับไล่ความมืด คือ อวิชชาภารกิจของ
การศึกษาคือการสร้างปัญญาหรือวิชา ซึ่งหมายถึงความรู้สภาวะแท้จริงของสรรพสิ่งรูจจริงให้ถึงแก่นแท้
ของสิ่งทั้งปวงไม่ว่าจะเรียนเรื่องอะไรก็ตาม ความรู้อย่างนี้ท่านเรียกว่าญาณุตถญาณทัศนะ” (พระราชาวรมุณี
(ประยูร ธมมจิตโต), ขอบฟ้าแห่งความรู้, หน้า ๒ - ๓.)

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งการศึกษา กระบวนการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาเรียกว่าสิกขา ซึ่งก็คือการศึกษานั้นเองพระพุทธศาสนาจึงเป็นขบวนการทางสังคมที่ปฏิบัติระบบการศึกษาในประเทศอินเดีย เมื่อสมัยก่อนประเทศอินเดียไม่มีระบบการศึกษาเพื่อมวลชน มีการเรียนการสอนคัมภีร์พระเวทสำหรับผู้ชายในวรรณะพราหมณ์ การศึกษาคัมภีร์นี้จะเป็นเรื่องปกปิดลับ ถ้าคนวรรณะต่ำ เช่น วรรณะศูทร ไปแอบฟังคนสอนคัมภีร์พระเวท จะต้องถูกทำโทษด้วยการเอาตะกั่วเคี้ยวร้อนๆ กรอกหู ถ้าคนวรรณะศูทรบังอาจสวดสาธยายคัมภีร์พระเวทก็จะต้องถูกตัดลิ้น ดังนั้นการศึกษาพระเวทจึงเป็นเรื่องลับที่ถ่ายทอดเฉพาะกลุ่ม

งานหลักหรือภารกิจที่สำคัญของสถาบันสงฆ์คือการศึกษาาระบบต่างๆ ที่จัดขึ้น ในทางปกครองก็ตีทางเลี้ยงชีพก็ดี ทางชีวิตสังคมก็ดี ล้วนมุ่งเน้นให้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนระบบการศึกษาอบรม ทั้งนี้ กล่าวได้ว่าการศึกษาเป็นเครื่องหมายหรือเป็นตัวแท้ของชีวิตพรหมจรรย์ คำสอนและบทบัญญัติต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนามีสาระสำคัญที่ส่งเสริมการศึกษาการอบรม

ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องมีระบบการฝึกหัดอบรมเพื่อให้ได้บุคคลได้พัฒนาคุณสมบัติและความสามารถต่างๆ ตลอดจนลงมือกระทำต่างๆ ด้วยวิธีการอันถูกต้องเพื่อเข้าสู่จุดหมายหรือบรรลุนั้นๆ คือต้องมีการศึกษาเท่านั้นเอง (พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต, หน้า ๗-๘๘.)

เมื่อพูดในด้านประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา การจัดการศึกษาระบบเปิดในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อท่านอัญญาโกณฑัญญะฟังพระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาชื่อธรรมจักกัปปวัตตนสูตร ครั้งพอฟังเทศน์จบท่านอัญญาโกณฑัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรมเป็นพระโสดาบัน เป็นพระเสขะคือต้องศึกษาต่อไปจนกว่าจะบรรลุพระอรหันต์จึงจะจบหลักสูตรสูงสุดในพระพุทธศาสนาและเป็นพระอเสขะคือไม่ต้องศึกษา เมื่อยังไม่เป็นพระอรหันต์ท่านต้องขอบวชเพื่อการศึกษาต่อไป

ในกรณีนี้พระพุทธเจ้าทำหน้าที่เป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้ท่านด้วยพระวาจาสั้นๆ ว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิดพระธรรมเรากล่าวไว้ดีแล้ว เธอจงปฏิบัติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบ” คือ พระอัญญาโกณฑัญญะเมื่อบวชเป็นพระภิกษุแล้วยังต้องศึกษาต่อในพระพุทธศาสนาเพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบ จุดนี้เองที่ทำให้เกิดความจำเป็นในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เข้ามาบวช เพราะต้องถือนิสัยคืออาศัยอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของพระอุปัชฌาย์จนกว่าจะบวชครบ ๕ ปี (พระราชมุนี (ประยูร ธรรมจิตโต), กระบวนการเรียนรู้ ในพระพุทธศาสนา, หน้า ๒ - ๓.)

พระธรรมโกศาจารย์ ได้ให้เหตุผลการศึกษาปริยัติธรรมว่า “การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนกบาลี นับว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้ เพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้วก็จะไม่สามารถรู้และเข้าใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกได้”

ดังนั้น คณะสงฆ์ในเขตปกครองภาค ๒ ประกอบด้วย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดสระบุรี ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จึงส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในเขตปกครอง เพื่อเป็นการรักษาพระพุทธพจน์ และอนุรักษ์ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

พระธรรมโกศาจารย์ ได้ส่งเสริมและให้ความสำคัญต่อการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ท่านได้กล่าวไว้ว่า “ถ้าพระสงฆ์ทั้งหลายไม่จัดการศึกษาเล่าเรียนให้พระภิกษุสามเณรให้ได้รับการศึกษาแล้ว ใครจะเอาใจใส่ตอนนี้ถ้าเราไม่เสียสละไม่จัดการศึกษาอย่างที่เรทำได้ดีที่สุด ใครจะมาทำให้เรา ผมได้ประชุมเรื่องการศึกษาของท่านนายกรัฐมนตรีนันทวัน ชินวัตร ว่าให้เด็กได้เรียนวิชาพระพุทธศาสนา มีการปลูกฝังอบรม

ให้เด็กๆ ได้เรียนศาสนาได้ดีและเก่ง ...เราคิดว่าการจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรควรมีคุณภาพไม่ด้อยกว่าการศึกษาของเด็กทั้งหลาย ถึงเวลาที่เรากำลังต้องหุ้ให้ทุกฝ่ายจัดการศึกษาอย่างดี เพื่อพระภิกษุสามเณร ถ้าเราไม่ดูแลกันเองใครจะมาดูแลเรา” (สำนักงานเจ้าคณะภาค ๒, อบรมบาลีก่อนภาค ๒ ปีที่ ๕, หน้า ๑๐.)

นอกจากนี้ ยังได้ปรารถนาถึงความสำคัญของการศึกษาพระธรรมวินัยและคุณค่าการศึกษาว่า “...ในส่วนตัวผมมีความรู้สึกว่าจะเมื่อต้องรับผิดชอบงานพระศาสนาสิ่งที่จะต้องทำคือการส่งเสริมการศึกษาภาษาบาลี...คณะสงฆ์ไทยที่เข้มแข็ง เป็นหลัก เป็นผู้นำทางสังคม ต้องศึกษาพระธรรมวินัยได้อย่างลึกซึ้ง...” (สำนักงานเจ้าคณะภาค ๒, อบรมบาลีก่อนภาค ๒ ปีที่ ๓, หน้า ๙.) และ “...เราต้องรับผิดชอบเรื่องการศึกษา ต้องดูแลให้เรียนภาษาบาลี ให้ศึกษาพระไตรปิฎกเป็นหลัก มิฉะนั้นสักวันเมื่อพระไม่รู้ภาษาบาลีไม่เข้าใจธรรมะอย่างลึกซึ้งขึ้นธรรมาสันเทศน์ ชาวบ้านจะเทศน์ได้ดีกว่าเรา ในมหาวิทยาลัยชาวบ้านเรียนพระพุทธศาสนาหรือเรียนภาษาบาลีถึงระดับปริญญาโท ถ้าเราเรียนแต่ไม่เท่าเขาเราจะรักษาพระพุทธศาสนาและเป็นผู้นำเขาได้อย่างไร เมื่อเราเข้ามาในพระศาสนาเป็นหน้าที่ของเราจะต้องศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี...” (สำนักงานเจ้าคณะภาค ๒, อบรมบาลีก่อนภาค ๒ ปีที่ ๕, หน้า ๘.)

พระธรรมโกศาจารย์ ยังได้พูดกล่าวอนุโมทนาขอขอบคุณเนื่องในพิธีถวายปริญญาบัตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ โดยพูดถึงความสำคัญด้านการศึกษาว่า “...ในวงการพระพุทธศาสนา สังคมไทยมีปัญหาต้องปฏิรูปการศึกษา เพราะเหตุที่ว่าจัดการศึกษาไปนั้นทำให้คนคิดไม่ค่อยเป็นถ้าคนสนใจปรัชญาสังคมไทยเข้าถึงปรัชญา ปัญหานี้ก็จะทุเลาบ้างคือคนก็คิดจะเป็น และถ้าหากว่าสังคมไทยเรานี้เราอยากจะได้คนดีบวกกับความเก่ง คือเป็นคนเก่งและเป็นคนดี ความเป็นคนดีต้องอาศัยศาสนา...” (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “เอกสารการกล่าวอนุโมทนา”, ๑๘

ด้วยเหตุผลที่พระธรรมโกศาจารย์ ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับศึกษาทั้งแผนกปริยัติธรรม และอุดมศึกษาทำให้ได้รับการยกย่องชื่นชมในความเป็นผู้สนใจการศึกษา ดังข้อความตอนหนึ่งที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามกุฎราชกุมาร (ช่วง วรปุณฺโญ) เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ แม่กองบาลีสนามหลวง ได้กล่าวยกย่องชื่นชมพระธรรมโกศาจารย์ ว่า

“...ท่านทั้งหลายมีเจ้าคณะภาคดี มีความดีพร้อม ที่บอกว่ามีเจ้าคณะภาคดี เพราะท่านสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาบาลี ท่านเป็นอธิการบดีควบคุมดูแลมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งท่านก็เป็นเจ้าคณะภาคโดยที่งานทั้งสองไม่เสีย...” (สำนักงานเจ้าคณะภาค ๒, อบรมบาลีก่อนภาค ๒ ปีที่ ๒, หน้า ๔๑.)

แนวคิดและวิธีการด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือการศึกษาอื่นนอกจากศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน (พระเทพปริยัติสุธีอ้างในคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. หน้า ๑๐๑.) การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงของชาติ และสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง

บทบาทพระสงฆ์ไทยได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษาแก่คนไทยตั้งแต่อดีตมาแล้ว เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ต่างๆ เปลี่ยนไปทำให้บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ลดลง ก็คงเหลือแต่การศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น

ดังนั้น การศึกษาสงเคราะห์คือการให้การสังเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน อนึ่งมหาเถรสมาคมยังได้ให้ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์โดยประกาศ เรื่องการตั้งทุนสงเคราะห์แก่นักเรียนนักศึกษา โดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการตั้งทุนว่า การตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษา ให้เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและสามารถจะจัดจะทำได้ มิให้มีการบังคับด้วยประการใดๆ ห้ามมิให้นำเงินการกุศลหรือเงินผลประโยชน์ หรือเงินอื่นใดของวัดมาจัดตั้งทุนเพื่อ การนี้ ห้ามมิให้วัดกั๊ยมเงินมาจัดตั้งเป็นทุนไม่ว่าจะเป็นการตั้งทุนชั่วคราวหรือการตั้งทุนถาวรเป็นต้น

การสงเคราะห์ให้คนหรือประชาชนได้รับการศึกษา ยังไม่มีครูฝ่ายฆราวาสเพียงพอ ก็ได้อาศัย ศาลาหรือเสนาสนะใดๆ ของวัดเป็นโรงเรียน พระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของประชาชนในท้องที่ ของ วัดนั้นจะต้องมีโรงเรียนให้เรียน ก็ช่วยกันชักชวนนำประชาชนช่วยสร้างโรงเรียนขึ้นในวัด เพื่อให้ บุตรหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียนรัฐบาลก็เผด็จสงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัดโรงเรียนและเป็นครูสอน นับเป็น การศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ ตั้งแต่แรกที่รัฐเริ่มจัดการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุง รัตนโกสินทร์

การศึกษาสงเคราะห์เป็นการศึกษาที่นอกเหนือจากการศึกษาภาคปริยัติธรรม พระธรรมโกศา จารย์ให้ความหมายและแนะนำจัดการในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ว่า การศึกษาสงเคราะห์เป็น การส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรมนอกเหนือจากการสงเคราะห์ในวัด หรือสถานที่ศึกษาต่างๆ การตั้งศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ การตั้งเด็กและเยาวชนมาศึกษาธรรม การเปิดสอนธรรม ศึกษาให้แก่เด็กและนักเรียนนั้นจัดพระสงฆ์ให้เข้าอบรมในสถานที่ศึกษาการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เปิดให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาในช่วงภาคฤดูร้อน และมอบทุนการศึกษาสงเคราะห์ การตั้งทุนนิธิเพื่อ การศึกษาเหล่านั้น จัดเป็นการศึกษาสงเคราะห์ (พระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิตโต) “คำกล่าวปาฐกถา บรรยาย”, ในการประชุมพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองสงฆ์ภาค ๒ พ.ศ. ๒๕๔๖)

สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี (พ.ศ. ๑๗๘๑-๑๙๒๑) เป็นการศึกษาแบบโบราณ มีความเจริญสืบ ต่อมาจนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมัยกรุงสุโขทัย รัฐบาล และวัดรวมกันเป็นศูนย์กลางแห่งประชาคม กิจกรรมต่างๆ ของรัฐและวัดย่อมเป็นการสอน ประชาชนไปในตัว วิชาที่เรียน คือภาษาบาลี ภาษาไทย และวิชาสามัญขั้นต้น สำนักเรียนมี ๒ แห่ง คือ วัดเป็นสำนักเรียนของบรรดาบุตรหลานขุนนางและราษฎรทั่วไป มีพระที่เชี่ยวชาญภาษาบาลีเป็นครูสอน เพราะสมัยนั้นเรียนภาษาบาลีกันเป็นพื้น ใครรู้พระธรรมวินัยแตกฉานก็นับว่าเป็นปราชญ์ และสำนักราช บัณฑิตซึ่งสอนเฉพาะเจ้าหน้าที่บุตรหลานข้าราชการเท่านั้น

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๙๓-๒๓๑๐) การศึกษาทั่วไปตกอยู่แก่วัด ชาวบ้านนิยมพา ลูกหลาน ไปฝากพระเพื่อเล่าเรียนหนังสือ พระก็ยินดีรับไว้ เพราะท่านต้องมีศิษย์ไว้สำหรับปรนนิบัติ ศิษย์ได้รับการอบรมในทางศาสนา ได้เล่าเรียนอ่านเขียนหนังสือไทยและบาลีตามสมควร เพื่อเป็นการ เตรียมสำหรับเวลาข้างหน้าเมื่อเติบโตขึ้นจะได้สะดวกในการอุปสมบท การให้ผู้ชายที่มีอายุครบ ๒๐ ปี บริบูรณ์อุปสมบทเป็นพระภิกษุ นั้น เป็นประเพณีที่มีมานานแล้ว (กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติการศึกษา ๒๔๓๕-๒๕๐๗, หน้า ๒๓๕.)

คณะสงฆ์กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจของคณะสงฆ์ แบ่งออกเป็น ๒ ประการ คือ

๑) การศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชนหรือ พระภิกษุสามเณร และในปัจจุบันนี้การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จัดได้ถึง ๔ ประเภท คือ

(๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เดิมจริงๆ เป็นโรงเรียนราษฎร์ของวัด โดยที่วัดจัดตั้งเป็นมูลนิธิของวัดเพื่อช่วยเหลือประชาชนเป็นหลัก

(๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ เป็นโรงเรียนอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาของเอกชน อยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ และเป็นโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ดำเนินการกิจการคณะสงฆ์เพื่อพัฒนาส่งเสริมและสงเคราะห์เด็กและเยาวชนเพื่อให้เขาเหล่านั้นมีโอกาสใกล้้วตวามารมยิ่งขึ้น

(๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดจัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนเฉพาะวันอาทิตย์ จัดตั้งตามระเบียบกรมการศาสนา

(๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จัดตั้งขึ้นเพื่ออบรมเด็กเล็กวัยก่อนเรียน จัดตั้งขึ้นตามระเบียบของกรมการศาสนา

๒) การสงเคราะห์เกื้อกูลการศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษา

ส่วนการจัดการศึกษาสงเคราะห์โดยวิธีอื่น จากการศึกษาหรือการสงเคราะห์บุคคลผู้กำลังศึกษา พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะดำเนินการทั้งเป็นส่วนตัว หรือเป็นการคณะได้ซึ่งถือว่าการศึกษายเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ และผลสะท้อนถึงพระภิกษุสงฆ์โดยตรง การสงเคราะห์การศึกษาสามารถดำเนินการได้ดังนี้

(๑) ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

(๒) ช่วยพัฒนาสถานการศึกษา

(๓) ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

นอกจากนี้ พระธรรมโกศาจารย์ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ไว้ในหนังสือการเผยแผ่เชิงรุกว่า งานทั้งสามงานนี้เป็นเรื่องเดียวกัน คืองานเผยแผ่ เช่นการเทศน์ ปาฐกถา งานศึกษาสงเคราะห์ เช่น การสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน การสอนธรรมศึกษา การให้ทุนการศึกษา งานสาธารณสงเคราะห์ เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำ การตั้งธนาคารข้าว การสงเคราะห์ผู้ประสบภัย ทั้งหมดนี้ก็คืองานเผยแผ่ แต่ว่างานเผยแผ่ที่เราทำในปัจจุบันเป็นการเผยแผ่แบบเชิงรับต่อไปนี้เราต้องเผยแผ่เชิงรุก เช่น รุกเข้าไปในโรงเรียนทำค่ายพุทธบุตร ทำหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ทำสื่ออุปกรณ์สอนพระพุทธศาสนา จัดรายการวิทยุโทรทัศน์ เราต้องรุกเข้าไป เพราะเรามีคู่แข่งที่เป็นประเภทหนึ่งกับประเภทที่สองที่รุกรอยู่ทุกวัน เราอยู่แบบตั้งรับต่อไปไม่ได้แล้ว คณะสงฆ์จึงต้องมีการเผยแผ่เชิงรุกในโรงเรียน เช่น ในโรงเรียนวิถิพุทธ นี่คือนักเรียนเปิดประตูโรงเรียนต้องรับพวกเรา ขอให้สอนให้ดีเถอะ อย่าทำลายโอกาสดีๆ อย่างนี้

ดังนั้น การศึกษาสงเคราะห์ก็คือเผยแผ่เชิงรุก การสาธารณสงเคราะห์ก็เป็นการเผยแผ่เชิงรุก แต่เราแยกกันทำงาน แม้แต่ในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เวลาตั้งงบประมาณด้านการศึกษาสงเคราะห์ก็ไม่รวมกับงบประมาณด้านการเผยแผ่ กลายเป็นเบี้ยหัวแตก ที่ถูกต้องรวมงานและเงินเข้าด้วยกันนี่คือการเผยแผ่เชิงรับบวกเชิงรุก การเผยแผ่เชิงรับคือเทศน์สอนตามปกติแต่ท่านต้องมีเชิงรุกด้วย เช่น ไปสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน การช่วยผู้ประสบภัยสึนามิ เป็นต้น เมื่อช่วยสงเคราะห์ด้วยอำมิสแล้วต้องสอนธรรมเป็นธรรมทานอีกด้วย

ภาคผนวก ข
ยุทธศาสตร์ในการพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์**

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอถวายความเคารพ และแสดงความนับถือแด่พระเถรานุเถระ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต และเพื่อนสหธรรมิกทุกรูป และขอเจริญพรผู้บริหาร คณาจารย์ นิสิตฝ่ายคฤหัสถ์และสาธุชนทุกท่าน
วันนี้จะเป็นวันที่ประทับอยู่ในความทรงจำของพวกเราไปอีกนานเท่าอนันต์ พวกเราชาวมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้มาประชุมพร้อมกัน ณ ห้องประชุม มวก. ๔๘ พรรษาแห่งนี้ เพื่อร่วมพิธีเปิดมหามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อย่างเป็นทางการ ณ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วันนี้มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีสำนักงานใหญ่เป็นของตนเองบนที่ดินที่เป็นของตนเอง ซึ่งสร้างแล้วเสร็จในช่วงเวลาที่ พวกเราทั้งหลายมีส่วนร่วมในการดำเนินการไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ไม่โดยตรงก็โดยอ้อมความสำเร็จครั้งหนึ่งดงาม ควรแก่ความภาคภูมิใจ ทำให้นึกถึงพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า

วายเมถว ปุริโส ยาว อตถสส นิปปทา
นิปพนนโสภีโน อตถา ขนตยา ภียโย น วิชชติ
เกิดเป็นคนต้องพยายามต่อไปจนกว่าจะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้
เป้าหมายดงามเมื่อทำสำเร็จ ไม่มีเหตุแห่งความสำเร็จใดจะยิ่งไปกว่าความอดทน

ความสำเร็จของพวกเราวันนี้ได้มาด้วยขันติคือทนลำบาก ทนตรากตรำและทนเจ็บใจ
วันนี้ ผมขอถือโอกาสพูดถึงยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ (Strategy) ในการพัฒนามหาวิทยาลัยในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมา จนกระทั่งเรามีวันนี้ที่วังน้อยเพื่อที่ว่าพวกเราทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จะได้นำไปประยุกต์ใช้พัฒนาส่วนงานของเราให้ดียิ่งขึ้นโดยกระจายการพัฒนาให้เกิดพร้อมกันทุกภาคส่วน ตั้งแต่วิทยาเขตลงไปจนถึงหน่วยงานวิทยบริการ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

สร้างมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้วยความคิดเชิงยุทธศาสตร์

หลายคนเห็นสถานที่แห่งนี้แล้ว ตั้งคำถามว่า พวกเราสร้างมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่วังน้อย ได้ยิ่งใหญ่และดงามขนาดนี้ได้อย่างไร ผมขอตอบว่า พวกเราสร้างมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยด้วยการใช้ความคิดเชิงยุทธศาสตร์หรือความคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking)

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “จิตเตน นียตี โลโก โลกหมุนไปด้วยความคิด” ถ้าเราปรับความคิดให้ถูกต้อง เราจะหมุนโลกนี้ได้ เหมือนกับที่อาคิมีเดส (Archimedes) เจ้าของทฤษฎีคานงัด บอกว่าไม่มีอะไรที่เขาจัดไม่ได้ ต่อให้ของหนักที่สุดก็จัดได้ตามทฤษฎีของเขา ถ้าเขามีที่ยืนอยู่นอกโลกตรงไหนก็ได้เขาจะใช้คานงัดดีดโลกนี้ออกไป นี่แหละที่ว่าโลกหมุนไปตามความคิดโลกหมุนไปในทางเดียวกันเพราะความคิด โลกชนกันพินาศอดตายก็เพราะความคิด

* คัดลอกบางส่วนมาจาก

พระธรรมโกศาจารย์. (๒๕๕๔). *ยุทธศาสตร์ในการพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพุทธศาสนาเรียกกระบวนการความคิดว่าทิวติ เมื่อปรับทิวติความเห็นให้ถูกต้อง โลกก็หมุนไปถูกต้อง ถ้าเราสามารถปรับทิวติของคนนับหมื่นนับแสนให้ไปในทิศทางเดียวกันได้ มันจะเกิดพลังมหาศาล อย่างที่พวกเราเราอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนหมื่นวันนี้ในฐานะผู้บริหาร คณาจารย์ หรือนิสิตของมหาวิทยาลัย หรือในฐานะครูพระสอนศีลธรรม เมื่อใจเรารวมเป็นหนึ่ง คือปรับทิวติหรือทัศนคติให้ตรงกันได้แล้ว คนหมื่นคนก็จะทำงานประสานกลมเกลียวกันเหมือนคนคนเดียว ถ้าเราร้อยใจหมื่นดวงให้เป็นดวงเดียว อะไรก็เกิดขึ้นได้ ปาฏิหาริย์ก็เกิดขึ้นได้ เหมือนการสร้างมหาจุฬาฯ ที่วังน้อยนี้ ซึ่งหลายคนเคยบอกว่าเป็นไปไม่ได้ แต่วันนี้มันเป็นไปได้แล้ว เพราะอะไร ก็เพราะความคิดเชิงกลยุทธ์

ก่อนที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจะย้ายสำนักงานใหญ่มาที่วังน้อยที่นี้เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๑ มหาวิทยาลัยตั้งสำนักงานใหญ่อยู่ที่วัดมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร เรามีป้ายมหาวิทยาลัยหนึ่งป้ายพร้อมอาคารหนึ่งหลัง นั่นคือบ้านเก่าของเรา อาคารที่นั่นงดงามแต่คับแคบ เพราะเรามีนิสิตและคณาจารย์ส่วนกลางจำนวนนับพัน เราอยู่ที่บ้านเก่าอย่างแออัดคับแคบ เหมือนปลาใหญ่อยู่ในสระเล็ก มันจะว่ายไปไหนมาไหนก็ไม่ได้ พอเราจับปลามาปล่อยในสระใหญ่ที่วังน้อย ปลาค่อยยืมได้และหายใจโล่งอก

ตอนที่เรายู่ร่วมกันที่วัดมหาธาตุ ผมได้ยินพวกเราถกเถียงกันในที่ประชุมว่า ใครจะอยู่ห้องไหน มุมไหน เราแบ่งส่วนปันส่วนสำนักงานกันไม่ลงตัวเพราะมีสถานที่จำกัด ผมเคยตั้งข้อสังเกตตั้งแต่เรายังไม่มีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเป็นของเราเองว่า มหาจุฬาฯ ตั้งหน่วยงานใหม่ขึ้นมาไม่กี่เดือนเอกสารและบุคลากรก็ขยายเต็มห้อง จนล้นออกมาตรงนั้นตรงนี้ ผมนึกอัสจรรย์ใจว่า ชาวมหาจุฬาฯ มีศักยภาพที่จะพัฒนางานได้เป็นอย่างดี ขออย่างเดียวคือให้เขามีโอกาสคือมีสถานที่ทำงานที่เป็นสปีปายะ ผมเชื่อมั่นอย่างนี้ตั้งแต่สมัยที่ผมเป็นรองอธิการบดี ฝ่ายวางแผนและพัฒนา

ในฐานะฝ่ายวางแผน ผมต้องคิดฝันล่วงหน้า ผมไม่สงสัยในศักยภาพ ความสามารถ ฝีมือ สติปัญญา น้ำใจและความใจถึงของพวกเราชาวมหาจุฬาฯ ตอนนั้นเรายังทำอะไรไม่ได้ เพราะเรายังไม่มีเวทีเป็นของเราเอง **เราไร้ส่วยแต่ไม่มีเวทีให้รำ เราแสดงดีแต่ไม่มีโอกาสได้แสดง** ตอนนั้นผมจึงใฝ่ฝันว่าถ้าผมมีโอกาสเมื่อไร ผมจะสร้างเวทีให้พวกเราชาวมหาจุฬาฯ ได้แสดงฝีมือกันอย่างเต็มที่ แต่โอกาสที่เรารอคอยก็มาไม่ถึงสักที จนกระทั่งเราต้องสร้างโอกาสขึ้นมาเองด้วยการผลักดันให้มีการตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๕๐

ตอนที่พวกเราผลักดันพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาฯ ใกล้สำเร็จ ก็มีคนสบประมาทพวกเรา คือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่คนหนึ่งในกรมการศาสนาสมัยนั้นไปฟ้องพระเถระผู้ใหญ่ว่า ถ้ามหาจุฬาฯ มีพระราชบัญญัติเป็นของตนเองจะยุ่งกันใหญ่ เพราะพระสงฆ์ทำงานไม่เป็น **เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธมาจารย์ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร** รู้สึกห่วงใยพวกเราจึงได้เรียกผมไปเตือนว่า มีคนสบประมาทพวกท่านว่า **พระสงฆ์ทำงานไม่เป็น เพราะฉะนั้น ท่านต้องระวังอย่าให้ล้มเหลวเพราะจะเสียหายไปถึงคณะสงฆ์โดยรวม คำเตือนนั้นยังก้องอยู่ในหูของผมจนทุกวันนี้**

ความสำเร็จของพวกเราในวันนี้ เป็นการลบล้างคำสบประมาทที่ว่าพระสงฆ์ทำงานไม่เป็น พวกเราชาวมหาจุฬาฯ ได้พิสูจน์ให้ชาวโลกเห็นว่าพระสงฆ์ไทยสามารถทำงานระดับชาติและระดับนานาชาติได้เป็นอย่างดี ขอเพียงแต่ให้มีโอกาสและเวทีในการแสดงออก

วันนี้ มีพระครูสอนศีลธรรมจำนวนมากมาอยู่ในห้องประชุมนี้ ผมขอตั้งข้อสังเกตว่า ตอนนี้อำนาจสัพพัญญูได้ย้ายไปอยู่ที่ครูสอนศีลธรรมในโรงเรียนว่า พระสงฆ์สอนเด็กไม่เป็น จึงทำให้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องน่าเบื่อสำหรับเด็กในโรงเรียน คำสบประมาทแบบนี้เคยมีมาแล้ว เมื่อพระสงฆ์ได้รับนิมนต์ให้ไปสอนในโรงเรียนเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๕ แต่ในสมัยรัชกาลต่อมา พระสงฆ์ก็หยุดไปสอนในโรงเรียน

เพราะมีเสียงค้านว่าพระสงฆ์สอนได้แต่เด็กผู้ชาย แต่สอนเด็กผู้หญิงไม่ได้ ครูประจำการจึงตั้งงานสอนทั้งหมดไปจากพระสงฆ์ พระสงฆ์จึงว่างงานในการสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปเกือบหนึ่งร้อยปี จนกระทั่งเมื่อสามปีที่ผ่านมา รัฐบาลบอกให้มหาจุฬาฯ ช่วยเป็น คนกลางนิมนต์พระสงฆ์ ๒๐,๐๐๐ รูป ไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน พวกเราก็รับหน้าที่เป็นคนกลางให้ แต่ผมก็ห่วงลึกๆ ว่า ถ้าพระสงฆ์ล้มเหลวในการสอนศีลธรรมในโรงเรียนครั้งนี้ พระสงฆ์ในอนาคตก็จะหมดโอกาสที่จะเข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียน และอาจจะต้องรออีก ๒๐๐ ปี ก่อนที่พระสงฆ์จะได้กลับเข้าไปสอนศีลธรรม ในโรงเรียน พระสงฆ์ในอนาคตคงจะสวดร่ำพวกท่านว่าสอนศีลธรรมในโรงเรียนแบบไหน จึงทำให้โรงเรียนกลายเป็นเขตปลอดครูพระสอนศีลธรรมขึ้นมาได้

ดังนั้น เพื่อปล้ำล้างคำสบประมาทที่มีต่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาจุฬาฯ ต้องเป็นคนกลางที่เร่งพัฒนาศักยภาพของพวกเราด้วยการจัดหลักสูตรฝึกอบรมให้พวกท่าน ทางที่ดีคือพวกท่านเข้าเรียนมหาจุฬาฯ เริ่มจากหลักสูตรประกาศนียบัตรบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรือ ปบส. เมื่อเรียนมหาจุฬาฯ แล้วท่านจะรู้วามหาจุฬาฯ ไม่ได้สอนแค่ความรู้วิชาการ แต่ยังปลูกฝังให้มีจิตสำนึกสาธารณะในการเป็นผู้ให้ เป็นผู้เสียสละ ดังคำกล่าวที่ว่า “Come to learn, leave to serve” แปลว่า “มาเรียนเพื่อรู้จบไปเป็นผู้บริการ” นี่คือนี่ที่มหาจุฬาฯ ส่งสอนอบรมนิสัยติดต่อกันมากกว่าหกสิบปี จนกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรของมหาวิทยาลัย พวกเรามีความสุขในฐานะเป็นผู้ให้ เราไม่เคยถามว่า ให้แล้วเราจะได้อะไร เพราะการให้มีความสุขอยู่ในตัวเอง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “มณาปะทายี ลกเต มณาปะ” แปลว่า “ให้สิ่งทีมน่าพอใจแก่เขา เราก็ได้สิ่งทีมน่าพอใจตอบ”

เราสร้างอาคารใหญ่โตที่วังน้อย โดยไม่ได้คิดหวังไม่ให้ใครเข้ามาใช้ เราประกาศมาตลอดว่า ที่นี่สร้างมาด้วยแรงศรัทธาของประชาชน คนทั่วไปจึงเข้ามาใช้ได้ ขอให้มาใช้กันเถอะ ที่นี่เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ พระสงฆ์ทุกรูปจึงมีสิทธิเข้ามาใช้ และไม่ใช่ว่าเฉพาะพระสงฆ์ไทยเท่านั้น พระสงฆ์ทั่วโลกก็เข้ามาใช้ได้ นี่คือนิสัยของพระศาสนาที่สร้างมาด้วยเงินบริจาคของประชาชนร้อยละ ๖๐ และด้วยงบประมาณจากรัฐบาลอีกร้อยละ ๔๐

เมื่อเราสร้างมหาจุฬาฯ ที่วังน้อยขึ้นมาได้ดังมาอย่างที่เราเห็นอยู่นี้เราจึงทำพิธีเปิดมหาวิทยาลัยให้ยิ่งใหญ่ เพื่อจะประกาศให้คนทั้งหลายเข้ามาใช้ศึกษาและปฏิบัติธรรม ปรากฏว่า ทุกวันนี้อาคารหอพักถูกจองกันล่วงหน้าหลายเดือนโดยส่วนราชการต่างๆ ที่นำบุคลากรเข้ามาปฏิบัติธรรมฐาน นี่เป็นกิจกรรมหนึ่งในการให้บริการวิชาการแก่สังคมของพวกเรา

เพราะเหตุที่พวกเราชาวมหาจุฬาฯ มีจิตอาสาชอบเสียสละเพื่อส่วนรวมดังกล่าวมา เวลาที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) มาประเมินมหาวิทยาลัย ปรากฏว่า เราได้คะแนนประเมินสูงมากในด้านการบริการสังคม แม้ด้านความเป็นเลิศทางวิชาการ เราอาจจะไม่เลิศเลอนักแต่ในเรื่องน้ำใจเสียสละและจิตอาสา เราไม่แพ้ใครในโลก ผมใช้คำว่าในโลกเพราะตลอดระยะเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมา ผมได้เห็นพวกเราจัดงานระดับโลก ตั้งแต่การจัดประชุมสุดยอดผู้นำชาวพุทธโลก (Buddhist Summit) ในปี ๒๕๔๓ จนถึงการจัดกิจกรรมนานาชาติ เนื่องในวันวิสาขบูชาโลกในปัจจุบันเราทำงานกันอย่างทุ่มเทหามรุ่งหามค่ำ จนถึงขนาดที่ว่าชาวต่างประเทศประหลาดใจที่เห็นพระสงฆ์ไทยเสียสละทำงานกันอย่างจริงจัง พวกเขาถามอภิกขุว่า ท่านสอนกันอย่างไรรจึงได้ผลผลิตอย่างนี้ พวกเขาอยากให้เราไปผลิตบัณฑิตแบบเดียวกันนี้ให้เขาบ้าง จึงมาสมัครเป็นสาขาของมหาจุฬาฯ นี่คือนี่ที่มาของสถาบันสมทบในต่างประเทศ ในปัจจุบันมหาจุฬาฯ มีสถาบันสมทบในต่างประเทศ ๕ แห่ง คือเกาหลีใต้ ไต้หวัน สิงคโปร์ ศรีลังกา และยังการี

อีกเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับจุดแข็งของมหาจุฬาฯ ที่พวกเราควรตระหนักให้ดีกว่าก็คือว่า พระมหาเถระชาวต่างประเทศหลายรูป โดยเฉพาะ**พระศรีธัมมานันตะ (K. Sri Dhammananda)** ซึ่งเป็นพระสงฆ์ชาวศรีลังกา ประจำอยู่มาเลเซีย ได้แสดงความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้รับปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาจุฬาฯ ในการเข้าร่วมพิธีประสาทปริญญาของมหาจุฬาฯ นั้น ท่านได้เห็นพระบัณฑิตหลายพันรูปเข้าแถวรับปริญญาพร้อมกับท่าน ภาพที่พระสงฆ์จำนวนนับพันรูปเข้ารับปริญญาอย่างนี้ ไม่มีที่ไหนในโลก มีแต่ที่มหาจุฬาฯ เท่านั้น เมื่อจัดอันดับตามจำนวนพระสงฆ์ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบัน ปรากฏว่า **มหาจุฬาฯ เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ใหญ่ที่สุดในโลก** การได้รับปริญญา กิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ใหญ่ที่สุดในโลกจึงเป็นเรื่องที่พระมหาเถระทั่วโลกภาคภูมิใจกันมาก เราจึงได้ข้อสรุปว่าเอกลักษณ์หนึ่งของมหาจุฬาฯ ที่ทำให้เราโดดเด่นในเวทีโลกวันนี้ ซึ่งพวกเราหลายคนอาจมองข้ามก็คือการที่มหาจุฬาฯ มีพระสงฆ์เข้าศึกษาอยู่มากที่สุดในโลก มหาจุฬาฯ ในอนาคตต้องรักษาเอกลักษณ์นี้ไว้ให้ดี

ดื่มน้ำให้หนักถึงคนชดบ่อ ทานผลไม้ให้หนักถึงคนปลูกต้นไม้

เพื่อที่จะช่วยถนอมรักษาจุดเด่นและจิตวิญญาณของเราให้คงอยู่สืบไป เราถือคติเตือนใจวันนี้ว่า **ดื่มน้ำ ให้หนักถึงคนชดบ่อ ทานผลไม้ให้หนักถึงคนปลูกต้นไม้** น้ำในบ่อที่เราดื่มได้ เพราะใครก็ไม่รู้ได้ขุดไว้ เราผ่านมาได้ดื่มต้องขอบคุณเขา ผลไม้ที่เขาปลูกไว้ เราได้รับประทาน มีต้นไม้ชนิดหนึ่งในประเทศจีน ชื่อว่าแปะก๊วย คนปลูกไม่ได้กิน คนกินไม่ได้ปลูก เพราะใช้เวลาโตเกือบ ๑๐๐ ปี จึงจะออกดอกออกผล คนปลูกตายไปแล้ว คนอื่นกินผลของมันไปอีกหลายร้อยปี

ที่มหาจุฬาฯ มีวันนี้ เราเป็นหนี้พระคุณขององค์ผู้สถาปนา คือพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ที่ทรงให้ย้ายศาลาบอกหนังสือพระ หรือโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจากวัดพระศรีรัตนศาสดารามมาไว้ที่วัดมหาธาตุ เรียกว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” ซึ่งเปิดเรียนครั้งแรกเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๓๒ ต่อมา พระองค์ผู้ทรงสถาปนาทรงเปลี่ยนนามมหาธาตุวิทยาลัย เป็น “**มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย**” เมื่อปี ๒๔๓๙ เพื่อเป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ทรงมีพระราชประสงค์จะให้เป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติแต่พระองค์เอง คู่กันกับ “มหามกุฏราชวิทยาลัย” ซึ่งทรงสถาปนาไว้เป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติแต่สมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ดังพระราชหัตถเลขาของวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๔๓๙ ที่ทรงมีถึงหม่อมเจ้าประภากร รองอธิบดี กรมศึกษาธิการในสมัยนั้น ความตอนหนึ่งว่า “**เดิมนั้นคิดว่าจะทำศาลาบอกหนังสือพระ ให้คู่กันกับศาลาบอกหนังสือที่วัดบวรนิเวศน์ ที่ให้ชื่อว่ามหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นส่วนธรรมยุติกา ที่นี้จะสร้างขึ้นสำหรับส่วนมหานิกาย จะให้ชื่อว่า มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย**”

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ตั้งสำนักงานใหญ่อยู่ที่วัดมหาธาตุเป็นเวลา ๑๒๐ ปี จนกระทั่งย้ายมาตั้งอยู่ที่ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๑ เป็นต้นมาหลายคนรู้สึกประหลาดใจที่พบว่า มหาจุฬาฯ เปลี่ยนสภาพจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ขนาดเล็กที่อาศัยอยู่ที่ดินของวัดมหาธาตุ กลายมาเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ขนาดใหญ่ที่มีที่ดินเป็นของตนเอง จำนวน ๓๒๓ ไร่ที่วังน้อย มีอาคารเรียนรวมที่ผู้เรียนได้ ๑๔,๐๐๐ รูป/คน มีหอประชุมขนาดใหญ่ที่จุคนได้ ๓,๕๐๐ คน มีอุโบสถกลางน้ำใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งจุพระสงฆ์ได้ ๔,๐๐๐ รูป ปัจจุบันมหาจุฬาฯ เปิดสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอกทั้งที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคกว่า ๔๐ จังหวัดทั่วประเทศ มีนิสิตทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์จำนวน ๑๗,๐๐๐ รูป/คน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานจากรัฐบาลปีละกว่าหนึ่ง

พันล้านบาท ที่สำคัญก็คือมหาจุฬาฯ ยังเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก และสมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนานานาชาติอีกด้วย

หลายคนตั้งข้อสงสัยกันว่า ความเจริญเติบโตของมหาจุฬาฯ เป็นไปอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดด ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมาตัวเอง บางคนตั้งคำถามว่าพัฒนาการเช่นนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ก็ขอตอบว่า กรุงโรมไม่ได้สร้างเสร็จภายในวันเดียวฉันใด มหาจุฬาฯ ก็ฉันนั้น คือไม่ได้สร้างเสร็จภายในเวลาหนึ่งทศวรรษ หากแต่เราใช้เวลาเตรียมความพร้อมอยู่ที่วัดมหาธาตุฯ นานหลายปีกว่าที่จะเป็นอย่างวันนี้ได้ การสะสมบารมีที่ยาวนานกว่าหนึ่งศตวรรษเป็นปัจจัยหนุนส่งให้มหาจุฬาฯ เติบโตมาจนถึงวันนี้

ในประเทศจีนมีต้นไผ่ชนิดหนึ่ง ที่คนจีนเรียกว่า **เมาซู** แต่ฝรั่งเรียกว่า **โมโซ (Moso)** ไผ่ชนิดนี้คนแก่ไม่อยากปลูก แต่คนหนุ่มสาวชอบปลูก เหตุที่คนแก่ไม่อยากปลูก ก็เพราะว่าปลูก ๕ ปีแล้ว มันสูงจากพื้นดินเดียว คนแก่บอกว่า เราคงตายก่อนที่มันจะโตเต็มที่ แต่คนหนุ่มสาวชอบปลูกไผ่ชนิดนี้ เพราะหลังปลูกได้ ๕ ปี ไผ่จะโตอย่างรวดเร็ว คือมันโตวันละ ๒ ฟุตครึ่ง จนมันสูงเต็มที่ถึง ๗๕ ฟุต ภายใน ๖ สัปดาห์ หลังจากนั้นมันจะขยายใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นไผ่ยักษ์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก หลายคนคงเคยเห็นไผ่ชนิดนี้ในหนังสือกำลังภายในที่มีฉากต่อสู้ฟันดาบกันบนยอดไผ่โมโซนี่แหละ

นักพฤกษศาสตร์ศึกษาธรรมชาติของไผ่ชนิดนี้ ด้วยการขุดดูรากไผ่ใต้ดินแล้วพบว่า ในช่วง ๕ ปีแรกไผ่โตอยู่ใต้ดิน รากของมันงอกชดเป็นขนดอยู่ใต้ดิน ถ้าดึงให้ขยายเป็นเส้นตรงจะมีความยาวเกือบหนึ่งกิโลเมตร นี่แสดงว่า มันเตรียมความพร้อมอยู่ใต้ดิน พอครบ ๕ ปี รากของมันดูดซับอาหารจนต้นไผ่โตพรวดๆ กลายเป็นยักษ์

มหาจุฬาฯ เปรียบเหมือนไผ่โมโซ คือขุมเตรียมความพร้อมอยู่ที่วัดมหาธาตุตั้งแต่สมัยรัชการที่ ๕ จนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ เราเตรียมความพร้อมอยู่ที่วัดมหาธาตุเป็นเวลานาน ก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติเป็นของตนเอง การเตรียมความพร้อมที่สำคัญที่สุด ซึ่งเป็นเหตุให้มีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก็คือ การจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยระยะ ๕ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ แผนพัฒนานี้มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “*แผนพัฒนามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๓๙)*” เราตั้งใจใส่คำว่า “ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ ๗” ไว้ในชื่อแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ก็เพราะเราไม่ต้องการให้คนทั่วไปรู้ว่ามหาจุฬาฯ เพิ่งทำแผนมหาวิทยาลัยระยะ ๕ ปี เป็นครั้งแรก ผมรู้เรื่องนี้ดี เพราะขณะนั้น ผมเป็นรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและวางแผน ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยฉบับนี้

การบริหารเชิงกลยุทธ์

เมื่อมองย้อนดูเหตุการณ์ที่ผ่านมา ก็คือผมถือว่าการจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยฉบับนี้ เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่นำพามหาจุฬาฯ ให้เจริญเติบโตมาถึงจุดที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ทั้งนี้ เพราะในการระดมสมองเพื่อจัดทำแผนของมหาวิทยาลัยนั้น เราสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันว่า เราต้องการเห็นมหาจุฬาฯ พัฒนาไปเป็นอะไร ถ้าเราไม่มีวิสัยทัศน์ร่วมกันเช่นนั้น เราก็จะไม่มีทางรู้เลยว่า มหาจุฬาฯ จะพัฒนาไปในทิศทางใด

ตัวอย่างของการทำงานที่ขาดวิสัยทัศน์ การแล่นเรือไปพบทวีปอเมริกา ของ **คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส (Christopher Columbus)** เขาเป็นนักสำรวจคนแรกผู้ค้นพบทวีปอเมริกา เมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๕ ก่อนจะแล่นเรือออกเดินทางจากสเปนข้ามมหาสมุทรแอตแลนติก โคลัมบัสไม่มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนว่า ตนเองกำลังจะไปไหน (เขาเข้าใจผิดคิดว่าตนเองกำลังแล่นเรือไปทวีปเอเชีย) เมื่อเดินทางมาถึงทวีปอเมริกาแล้ว โคลัมบัสก็

ไม่รู้ว่าเขากำลังอยู่ที่ใด (เขาเข้าใจว่าตนเองกำลังอยู่ที่ทวีปเอเชีย จึงเรียกคนพื้นเมืองที่นั่นว่า คนอินเดีย) เมื่อเดินทางกลับถึงสเปน โคลัมบัสก็บอกไม่ได้ว่าเขาไปที่ใดมา (เขาบอกคนในยุโรปว่าเขาไปถึงทวีปเอเชีย) ดังนั้น แม้อโคลัมบัสจะเป็นชาวตะวันตกคนแรกที่ค้นพบทวีปใหม่ นักประวัติศาสตร์ก็ไม่ตั้งชื่อทวีปใหม่ตามชื่อของโคลัมบัส ตรงกันข้ามนักประวัติศาสตร์กลับตั้งชื่อว่าทวีปอเมริกาตามชื่อของผู้ค้นพบคนที่สองซึ่งมีชื่อว่า อเมริโก เวสปุซซี (Amerigo Vespucci) ทั้งโลกนี้เพราะอเมริโก ประกาศยืนยันว่าทวีปที่เขาค้นพบหลังจากโคลัมบัสนั้นไม่ใช่ทวีปเอเชียอย่างที่โคลัมบัสเข้าใจ แต่เป็นทวีปใหม่ นักประวัติศาสตร์จึงตั้งชื่อทวีปใหม่แห่งนี้ว่า ทวีปอเมริกา

การสร้างวิสัยทัศน์ประกอบการวางแผนนี้ ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการ**บริหารเชิงกลยุทธ์** หรือ **การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Management)** นั้นหมายความว่า ทีมหาจุดหาฯ เติบโตจนมาถึง ทุกวันนี้ ก็ด้วยอาศัยวิธีการบริหารเชิงกลยุทธ์นั่นเอง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้นิยามความหมายของคำว่ากลยุทธ์ไว้ว่า “การรบที่มีเล่ห์เหลี่ยม, วิธีการที่ต้องใช้กลยุทธ์ต่างๆ, เล่ห์เหลี่ยมในการต่อสู้” และได้นิยามความหมายของคำว่ายุทธศาสตร์ไว้ว่า “วิชา ว่าด้วยการพัฒนาและการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังรบทางทหารตามความจำเป็นทั้งในยามสงบและยามสงคราม”

อย่างไรก็ตาม วงการนักบริหารในปัจจุบันนิยมใช้คำว่ากลยุทธ์และยุทธศาสตร์ในความหมายเดียวกัน เพราะแปลมาจากภาษาอังกฤษคำเดียวกันว่า “Strategy” ซึ่งหมายถึง “วิธีการ แผนการ หรือวิธีพลิกแพลงเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (A method, plan, or stratagem to achieve some goal)” ดังนั้น ผมจึงใช้คำว่า กลยุทธ์และยุทธศาสตร์ในความหมายเดียวกันว่า “การใช้แผนการอย่างพลิกแพลงตามสถานการณ์เพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้” ตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ เป็นต้นมา มหาจุฬาฯ ใช้วิธีการบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) ในการดำเนินกิจการของมหาวิทยาลัย คำว่า “การบริหารเชิงกลยุทธ์” หมายถึง “การทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ด้วยการใช้แผนการอย่างพลิกแพลงตามสถานการณ์”

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนามหาจุฬาฯ ในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมา ก็คือเราสร้างวิสัยทัศน์ว่าจะผลักดันให้มหาจุฬาฯ พัฒนาไปเป็นอะไร นั่นคือพวกเรากำหนดเป้าหมายร่วมกันให้ชัดเจนก่อนจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายนั้นตามลำดับมีขั้นมีตอน และมีการปรับเปลี่ยนแผนการตามสถานการณ์ ดังนั้น การกำหนดเป้าหมายและแผนการร่วมกันจึงเป็นเรื่องสำคัญในการบริหารองค์กร องค์กรที่ขาดเป้าหมายและการวางแผน ก็เหมือนเรือที่ขาดหางเสือ ย่อมจะแล่นสะเปะสะปะ และบางที่อาจจะแล่นวนกลับมาที่จุดตั้งต้นก็ได้

ถ้าบริหารโดยไม่มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ จะทำให้การทำงานมีความซ้ำซ้อนและกินแรงมาก เพราะไม่มี การส่งไม้ต่อๆ กันไปเป็นทอดๆ เวลาทำแผนเชิงกลยุทธ์ เราจะตั้งเป้าหมายว่าจะไปที่ใด จากนั้นก็กำหนดขั้นตอน ในการดำเนินการไปสู่เป้าหมายนั้น ซึ่งเรียกว่าการวางแผน ในการวางแผนนั้น เราคิดหลายชั้น ไม่ใช่คิดชั้นเดียว เหมือนการเล่นหมากรุกที่ต้องคิดล่วงหน้าหลายตา จากนั้นก็เดินไปตามแผนที่วางไว้ เมื่อเจอปัญหาที่ต้องรู้จักยืดหยุ่นพลิกแพลงไปตามสถานการณ์ ไม่ใช่เดินเอาหัวชนกำแพง มีการถอยตั้งหลักหรือเปลี่ยนเส้นทางเดิน แต่ไม่เคยลืมเป้าหมาย เราต้องเอาชนะปัญหาอุปสรรคให้ได้ และไปให้ถึงเป้าหมายที่วางไว้ ดังคำกล่าวของประธานาธิบดี **ธีโอดอร์ รูสเวลต์ (Theodore Roosevelt)** ที่ว่า “ตาดูดาวเท้าติดดิน (Keep your eyes on the stars and your feet on the ground)” สองตามองที่ดวงดาวคือเป้าหมาย ส่วนสองเท้าก็เดินไปตามแผนเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายนั้น

เราเห็นวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการเล่นบิลเลียด ผู้เล่นต้องวางแผนตีกระทบลูกหนึ่งเพื่อให้วิ่งไปกระทบลูกไหนต่อไป ลงช่องไหน หรือทำให้ตามแทงได้ง่ายขึ้น นี่คือการคิดเชิงกลยุทธ์ที่ทำอะไรอย่างมีเป้าหมายเสมอ

ถ้าท่านดูการแข่งขันฟุตบอลให้ดูด้วยว่า แต่ละฝ่ายเขาวางแผนกันอย่างไร เป้าหมายอยู่ที่การทำประตูในเขตแดนของคู่ต่อสู้ และผู้เล่นต้องส่งลูกฟุตบอลจากกองหลังไปกองกลางจนถึงศูนย์หน้า เพื่อให้ยิงเข้าประตูฝ่ายตรงข้าม นักเตะแต่ละคนส่งลูกต่อกันเป็นทอดๆ รู้จักหลบหลีกคู่ต่อสู้ ต้องรู้จักวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของคู่ต่อสู้ว่าอยู่ตรงไหน พยายามหลีกเลี่ยงจุดแข็งและเข้าโจมตีจุดอ่อน นั่นคือการพลิกแพลงตามสถานการณ์

ใครที่เล่นหมากรุกย่อมรู้จักคิดวางแผนล่วงหน้าว่า ถ้าเราเดินไปตอนนี้ เขาจะเดินไปไหน เราจะถูกฆาตเขาได้หรือไม่ ถ้าเรายอมเสียเบี้ยให้เขาไปหนึ่งตัว เราจะกินม้าหรือโคนของเขาได้หรือไม่ นี่คือการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ที่ต้องมีการวางแผนล่วงหน้าเสมอ

การบริหารเชิงกลยุทธ์นี้มีอยู่แล้วในพระพุทธศาสนา ซึ่งผมเรียกว่า**การบริหารตามแนวอริยสัจ ๔** ซึ่งเริ่มจากการตระหนักรู้ปัญหาหรือทุกข์ขององค์กร เราตรวจดูว่าอะไรเป็นสมุทัย คือสาเหตุของปัญหา เราคาดว่าปัญหานั้นแก้ได้หรือไม่ ซึ่งเป็นการแก้นิโรธ จากนั้นเราวางแผนว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร ซึ่งตรงกับอริยสัจ ๔ คือ มรรค กระบวนการทั้งหมดนี้เป็นการบริหารเชิงกลยุทธ์

เมื่อศึกษาพุทธประวัติ เราพบว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นนักวางแผนชั้นเยี่ยม เมื่อจะประกาศพระศาสนาในปีแรกหลังตรัสรู้ พระพุทธองค์ทรงประสงค์จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแคว้นมคธ แต่ก็ไม่ตรงไปเทศน์โปรดพระเจ้าพิมพิสารแห่งแคว้นมคธในทันที ทรงเห็นว่าพระเจ้าพิมพิสารและชาวมคธเคารพนับถือชฎิลสามพี่น้อง พระพุทธเจ้าจึงเสด็จไปปราบพยศของชฎิลทั้งสามพร้อมลูกศิษย์อีก ๑,๐๐๐ คน จนกระทั่งทุกคนขอบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา จากนั้นจึงเสด็จไปพร้อมพระภิกษุเหล่านั้นเพื่อเทศน์โปรดพระเจ้าพิมพิสาร เมื่อพระเจ้าพิมพิสารและชาวมคธเห็นว่าชฎิลสามพี่น้องที่พวกตนเคารพนับถือกลายเป็นศิษย์ของพระพุทธเจ้าแล้ว จิตใจของคนเหล่านั้นก็อ่อนลง พร้อมทั้งจะฟังเทศน์ของพระพุทธเจ้า หลังจากพระพุทธเจ้าเทศน์จบลง พระเจ้าพิมพิสารได้ดวงตาเห็นธรรม ชาวมคธเหล่านั้นปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะนี้แสดงให้เห็นว่า แม้พระพุทธเจ้าตั้งเป้าหมายไว้ตั้งแต่ต้นว่า จะเทศน์โปรดพระเจ้าพิมพิสารและชาวมคธ แต่ที่ทรงวางแผนดึงชฎิลสามพี่น้องมาเป็นศิษย์ให้ได้ก่อน ซึ่งจะช่วยทำให้เทศน์โปรดพระเจ้าพิมพิสารและชาวมคธได้โดยง่าย นี่คือการวางแผนเชิงกลยุทธ์ของพระพุทธเจ้า

การผลักดันเพื่อให้มีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พวกเราศิษย์พระพุทธเจ้าได้วางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยเป็นขั้นเป็นตอนส่งต่อกันเป็นทอดๆ ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ วางแผนดำเนินการให้มหาจุฬาฯ มีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยของตนเอง เพื่อให้มีสถานะเป็น นิติบุคคล

ขั้นที่ ๒ เมื่อมหาวิทยาลัยเป็นนิติบุคคลแล้วก็สามารถเป็นเจ้าของที่ดินและดำเนินการก่อสร้างสำนักงานใหญ่บนที่ดินนั้นได้

ขั้นที่ ๓ เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างสำนักงานใหญ่ของมหาวิทยาลัย เราจึงกำหนดวิสัยทัศน์ที่จะให้มหาจุฬาฯ เป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนานานาชาติ เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยนาลันทาในอดีต

การดำเนินการในขั้นแรก เพื่อให้มีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเป็นของตนเองนั้นเริ่มขึ้นเป็นรูปเป็นร่าง เมื่อเราทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยระยะ ๕ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ ในแผนพัฒนาฉบับแรก เราเขียนเป็นนโยบายไว้ว่า **“พัฒนามหาวิทยาลัยให้มีสถานภาพสมบูรณ์ตามกฎหมาย”** และกำหนดเป็นมาตรการรองรับไว้ว่า **“ดำเนินการให้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”**

ในการบริหารเชิงกลยุทธ์นั้น เราต้องตระหนักว่า เมื่อเรามีทรัพยากรน้อยและมีเวลาจำกัด เราต้องระดมสรรพกำลังเท่าที่มีอยู่ไปสู่เป้าหมายที่เราเห็นว่าสำคัญที่สุด และในช่วงปี ๒๕๓๕-๒๕๓๙ นั้น เราเห็นว่าการดำเนินการให้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นเรื่องที่สำคัญอันดับต้น ตลอดช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัยระยะ ๕ ปี (๒๕๓๕-๒๕๓๙) นั้น เราทุ่มเทดำเนินการในเรื่องนี้เป็นหลัก จนกระทั่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำเร็จออกมาในปี ๒๕๔๐

ในช่วงเวลาห้าปีที่ผ่านมา เราเกือบไม่ทำอะไรเลย นอกจากเรื่องผลักดันพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป้าหมายหลักของเราคือ ให้มีการตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้จงได้ และในที่สุดเราก็ทำสำเร็จในปี ๒๕๔๐ เหตุที่เราทำได้ก็เพราะเราทำอย่างมีแผนกลยุทธ์ นี่แหละที่ผมบอกว่า เราทำเป็นขั้นเป็นตอน กว่าจะมาถึงวันนี้ เราประสบความสำเร็จด้วยพรแสวงไม่ใช่พรสวรรค์ เราทำงานหนักมากในการไปชี้แจงเรื่องพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้ผ่านด่านแต่ละด่าน ตั้งแต่กรมการศาสนาในสมัยนั้นไปจนถึงวิปรัฐบาล เราเข้าไปชี้แจงให้คณะกรรมการสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมาธิการวุฒิสภา และคณะกรรมการร่วมของทั้งสองสภา การที่ผมเองได้รับมอบหมายจากมหาวิทยาลัยให้เป็นหัวหน้าคณะเข้าไปชี้แจงในทุกด่านนั้น ทำให้ในตอนนั้นผมจำพระราชบัญญัติมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เกือบทุกมาตรา

ในการทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยระยะ ๕ ปี เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๕ เป็นเหตุให้เราต้องทำ SWOT Analysis นั่นคือการวิเคราะห์จุดเด่น (Strengths) จุดด้อย (Weakness) โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat) ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การวิเคราะห์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยเราได้นำข้อมูลจากการวิเคราะห์ไปประกอบการชี้แจงให้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผ่านด่านทุกด่านดังกล่าวมา

อะไรคือจุดเด่นที่สุดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คำตอบคือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถานศึกษาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงสถาปนาไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๐ ยิ่งไปกว่านั้นองค์ผู้สถาปนายังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระปรมาภิไธยของพระองค์เป็นชื่อสถาบันว่า “มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ เพื่อเป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติแต่พระองค์เอง

ควรกล่าวไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงสถาปนามหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๙ เพื่อเป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

จุดเด่นประการที่ ๒ ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มาจากพระราชหัตถเลขาของ รัชกาล ๕ ที่ทรงมีถึงเจ้าพระยาปภากร ความตอนหนึ่งว่า “ที่นี้สร้างขึ้นสำหรับส่วนมหานิกาย จะให้ชื่อว่ามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เพราะเหตุนี้ พระพิมลธรรม (ช้อย ฐานทตตเถร) อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุในขณะนั้น ได้เรียกประชุมพระเถระนุเถระฝ่ายมหานิกาย ๕๗ รูป ที่วัดมหาธาตุ เมื่อวันที่ ๙ มกราคม ๒๔๙๐ ได้ข้อมุติร่วมกันให้เปิดการศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในรูปแบบมหาวิทยาลัย จึงได้ประกาศใช้ระเบียบมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธ ศักราช ๒๔๙๐ ผมดีใจที่ท่านเจ้าคุณพระราชเวที (พร) เป็นต้นเสียงสวดชะยันโต ตอนที่ท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรมประกาศเรื่องนี้จบลง

การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงมีพระราชประสงค์ให้มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถานศึกษาสำหรับพระสงฆ์มหานิกายนี้ ถือว่าเป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัยประการหนึ่ง เพราะเท่ากับว่าจำนวนประชากรสงฆ์ที่มหาวิทยาลัยจะต้องรับภาระดูแลด้านการศึกษา นั้นมีจำนวนมากกว่าสามแสนรูป ด้วยเหตุนี้เอง มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก และเพื่อให้คงความเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ใหญ่ที่สุดในโลกเอาไว้ สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้มีมติให้มหาวิทยาลัยรับพระสงฆ์และคฤหัสถ์เข้าศึกษาในอัตราส่วน ๗๐/๓๐ นั่นคือให้รับนิสิตฝ่ายพระภิกษุสามเณรร้อยละ ๗๐ และรับนิสิตฝ่ายคฤหัสถ์ร้อยละ ๓๐

อุปสรรคในการเสนอพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การผลักดันให้มีการตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้ว่าจะราบรื่นเสียทีเดียว เคยมีความพยายามก่อนหน้านี้หลายครั้ง แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ และมีอยู่ครั้งเดียวเท่านั้นที่ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ผ่านวาระที่ ๑ ขึ้นรับหลักการของสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ในสมัย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ขณะที่ร่างพระราชบัญญัติอยู่ในระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา ก็ได้มีการยุบสภาไปเสียก่อน ร่างพระราชบัญญัตินี้จึงเป็นอันตกไป หลังจากนั้น รัฐบาลก็ไม่เคยเสนอร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเข้าสภาอีกเลย จนกระทั่งเรามาเริ่มต้นผลักดันกันใหม่ในปี ๒๕๓๕

อุปสรรคสำคัญต่อการเสนอร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเข้าสภาในปี ๒๕๑๘ ก็คือมติข้อโต้แย้งจากสังคมในสมัยนั้น ๓ ประการ ดังนี้

๑. มีข้อหวังใยว่า ถ้าพระราชบัญญัติมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับรองปริญญาของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งนี้ ก็จะเป็นเหตุให้พระภิกษุสามเณรลาสิกขากันมากขึ้น

๒. การรับรองสถานภาพและปริญญาของมหาวิทยาลัยสงฆ์จะเป็นสิ่งจูงใจเพื่อให้คนบวชเพียงเพื่อต้องการเอาปริญญา ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของการบวช

๓. การรับรองสถานภาพและปริญญาของมหาวิทยาลัยสงฆ์จะเป็นเหตุให้พระภิกษุสามเณรเป็นผู้เอาเปรียบสังคม

เมื่อถึงปี ๒๕๓๕ ที่เราเริ่มดำเนินการผลักดันพระราชบัญญัติมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนั้น ข้อโต้แย้งจากสังคมทั้ง ๓ ประการ ดูจะคลายน้ำหนักลงไปเป็นอันมาก โดยเฉพาะข้อโต้แย้งที่ ๑ ที่ว่าการรับรองสถานภาพและปริญญาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ จะทำให้พระภิกษุสามเณรลาสิกขากันมากขึ้นนั้น เป็นอันหมดความหมายไปโดยปริยาย เมื่อได้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๗ ที่รับรองปริญญา แต่ไม่รับรองสถานภาพของมหาวิทยาลัยสงฆ์

ข้อโต้แย้งที่ ๒ ที่ว่า การรับรองสถานภาพและปริญญาของมหาวิทยาลัยสงฆ์จะเป็นสิ่งจูงใจให้คนบวชเพียงเพื่อต้องการเอาปริญญานั้น ก็ไม่มีน้ำหนักในปี ๒๕๓๕ เพราะในปีนั้นสถาบันอุดมศึกษาได้ผุดขึ้นเป็นดอกเห็ด โดยเฉพาะสถาบันราชภัฏได้กลายเป็นสถานศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาไปแล้ว ถ้าผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาต้องการปริญญา พวกเขาคงไม่ลงทุนมาบวชเรียนเพื่อต้องการเอาปริญญาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ คนเหล่านั้นคงเลือกที่จะเข้าเรียนที่สถาบันราชภัฏมากกว่า

ดังนั้น ตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ เป็นต้นมา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงลดบทบาทในการเป็นสถานศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาเร้นบทบาทใหม่ในการเป็นมหาวิทยาลัยสำหรับผู้สนใจ

ศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา ดังที่ปรัชญามหาวิทยาลัยในปัจจุบันมีอยู่ว่า “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม”

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังมีพันธกิจสำคัญคือการสร้างศาสนทายาทดังที่เราได้กำหนดให้มีแผนงาน ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไว้ในแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ๒๕๓๕-๒๕๓๙ และมีมาตรการรองรับข้อหนึ่งว่า “จัดฝึกอบรมบุคลากรของสถาบันสงฆ์ เช่น พระสังฆาธิการ พระธรรมทูต พระวิปัสสนาจารย์ พระจริยานิเทศก์ พระปริยัตินิเทศก์ และครูสอนพระปริยัติธรรม ให้สามารถส่งเสริมพระพุทธศาสนาและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม” กว่าคณะสงฆ์โดยรวมจะไว้วางใจให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณฯ พัฒนาบุคลากรสงฆ์ เราต้องรอมารจนถึงปี ๒๕๕๐ จึงสามารถทำหลักสูตรประกาศนียบัตรบริหารกิจการ คณะสงฆ์ (ป.บส.) ให้เป็นที่นิยมของพระสังฆาธิการทั่วประเทศ ปัจจุบันเราเปิดหลักสูตร ป.บส. สำหรับพระสังฆาธิการกระจายอยู่กว่า ๔๐ จังหวัดทั่วประเทศ และได้ทำหลักสูตรการจัดการเชิงพุทธเพื่อพัฒนาพระสังฆาธิการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงระดับปริญญาเอก

สำหรับข้อโต้แย้งที่ ๓ ที่ว่า การรับรองสถานภาพและปริญญาของมหาวิทยาลัยสงฆ์จะเป็นเหตุให้ พระภิกษุสามเณรเป็นผู้เอาเปรียบสังคมนั้นเราสามารถชี้แจงอย่างเสียงดังฟังชัดว่า พระบัณฑิตของเราไม่ได้เป็นผู้เอาเปรียบสังคมแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะมหาวิทยาลัยมีประเพณีที่ถือปฏิบัติมากกว่า ๓๐ ปีแล้วว่า ผู้เรียน จบตามหลักสูตรปริญญาตรีสี่ปีของมหาวิทยาลัยยังไม่สามารถรับปริญญาได้ จนกว่าจะได้ปฏิบัติศาสนกิจอีก หนึ่งปีเต็มนี้หมายความว่า หลังจากเรียนครบสี่ปีตามหลักสูตรปริญญาตรีแล้ว นิสิตต้องออกไปปฏิบัติงาน เพื่อสังคมอีก ๑ ปี โดยไม่อาจเรียกร้องค่าตอบแทนใดๆ เมื่อปฏิบัติงานครบ ๑ ปีแล้วจึงมีสิทธิ์รับปริญญา ด้วยเหตุนี้ พระนิสิตของเราจึงถูกฝึกหัดให้เป็นผู้มีจิตอาสาพร้อมเสียสละเพื่อส่วนรวม

คำชี้แจงของเราได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากสมาชิกผู้แทนราษฎรต่างจังหวัดที่ได้เห็นผลงาน ของพระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจอย่างต่อเนื่อง เมื่อดูลาดเลาล่วงหน้าแล้ว เราเชื่อว่าร่างพระราชบัญญัติมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัยน่าจะผ่านสภาไปได้ เพราะข้อโต้แย้งจากสังคมทั้งสามข้อลดน้ำหนักไปมาก แต่มี ปัญหาใหม่เกิดขึ้นนั่นคือ รัฐบาลลังเลที่จะเสนอร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์เข้าสภา เพราะมี เสียงพูดกันว่า เป็นพระราชบัญญัติอาถรรพ์ที่เสนอเข้าสภาที่ไร เป็นอันต้องยุบสภาทุกทีไป

การผลักดันพระราชบัญญัติมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยครั้งนี้ เริ่มต้นในเดือนธันวาคม ๒๕๓๕ สมัยนายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย การดำเนินการในช่วงต้นมีอุปสรรคมาก เพราะกรมการศาสนาในสมัยนั้น ไม่ยอมปล่อยให้มหาจุฬาลงกรณฯ เป็นอิสระจากการกำกับดูแลของกรม ดังจะเห็นได้จากการที่กรมการศาสนาซึ่ง เสนอให้มีการแก้ไขร่างพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๒๗ เป็น หลักแทนที่จะให้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์ ผู้อำนวยการกองศาสนศึกษาของกรมการ ศาสนาในสมัยนั้นได้แถลงไว้เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๓๗ ว่า “ควรจะมีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติ กำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๒๗ เป็นหลัก เพราะนโยบายของท่านรัฐมนตรี ช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยสงฆ์จะไม่มีสองมหาวิทยาลัยอย่างที่เบือนอยู่ในปัจจุบัน เพราะ ขณะนี้จะมีมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลกเกิดขึ้นโดยตั้งงบประมาณไว้แล้ว”

ความล้มเหลวและความสำเร็จในการผลักดันพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย

กว่าเราจะผ่านด่านกรมการศาสนามาได้เวลาล่วงเลยมาจนกระทั่งถึงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๓๗ ดร.รุ่ง แก้วแดง อธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียนในสมัยนั้น ได้เข้ามาช่วยปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้พร้อมที่จะเสนอกระทรวงศึกษาธิการและนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี

วันที่ ๓ มกราคม ๒๕๓๘ ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมีมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์แล้วส่งให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณา ในช่วงที่รอการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกาอยู่นี้ก็มีการประกาศยุบสภา

วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๓๙ ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรี บรรหาร ศิลปอาชา มีมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาแล้วเสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ต่อมา สภาผู้แทนราษฎรได้มีมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์ เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๓๙ และตั้งคณะกรรมการพิจารณาเรื่องนี้ ผมเป็นผู้แทนมหาวิทยาลัยไปชี้แจงในคณะกรรมการ จนกระทั่งเสร็จเรียบร้อยก็มีการประกาศยุบสภาเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๓๙ ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์จึงเป็นอันตกไปอีก

ต่อมา ในวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๓๙ ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี มีมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์แล้วเสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรในทันที เพราะเสียงพูดว่า เป็นพระราชบัญญัติอาถรรพ์เริ่มหนาหู จนกระทั่งสภาผู้แทนราษฎรมีมติรับหลักการในวาระที่ ๑ เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๔๐ และมีมติเห็นชอบในวาระที่ ๒ และที่ ๓ เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐ จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนการพิจารณาคณะกรรมธิการสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปอย่างรวดเร็ว ผมเป็นผู้แทนมหาวิทยาลัยไปชี้แจงในคณะกรรมการอีกเช่นเคย

วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐ ที่ประชุมวุฒิสภาได้มีมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์แล้วตั้งคณะกรรมการพิจารณากลับกรองที่ผมต้องเข้าไปชี้แจงอีก

ต่อมา วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๔๐ ที่ประชุมวุฒิสภาได้มีมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยแก้ไขตามข้อเสนอของคณะกรรมการฯ จึงเป็นเหตุให้ต้องส่งเรื่องกลับมาที่สภาผู้แทนราษฎร

วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๐ สภาผู้แทนราษฎรมีมติให้ตั้งคณะกรรมการร่วมของสองสภาที่ผมต้องเข้าไปชี้แจงอีกเช่นเคย จากนั้น วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๐ สภาผู้แทนราษฎรมีมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์ตามด้วยวุฒิสภาที่มีมติเห็นชอบเช่นเดียวกัน เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๔๐ อันมีผลให้ภารกิจของพวกเราในการผลักดันให้มีการตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๔๐ สำเร็จลุล่วงบริบูรณ์หลังจากที่พวกเราดำเนินการในเรื่องนี้มา ๕ ปีเต็ม เป็นช่วง ๕ ปีที่เราใจหายใจคว่ำ เพราะมีการยุบสภา ๒ ครั้ง และเปลี่ยนนายกรัฐมนตรีถึง ๓ คน

อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลา ๕ ปีที่เราดำเนินการผลักดันให้มีการตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๔๐ จนสำเร็จนั้น เปรียบเหมือนเวลา ๕ ปีแรกแห่งการเตรียมความพร้อมอยู่ที่ดินของไผ่โมไซ์ และหลังจาก ๕ ปีผ่านไปแล้ว ไผ่โมไซ์เติบโตเหนือพื้นดินอย่างรวดเร็ว นั่นก็เหมือนกับช่วงมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วที่วังน้อยแห่งนี้ หลังจากมีพระราชบัญญัติเป็นของตนเอง

ก่อนหน้าที่จะมีการตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๔๐ มหาวิทยาลัยไม่สามารถเป็นเจ้าของครอบครองที่ดินได้ เมื่อมีผู้บริจาคที่ดินก่อนนั้น เราโอนโฉนดให้วัด

มหาธาตุและมูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยถือครองครองแทนมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์นี้ได้บัญญัติให้มหาวิทยาลัยมีสถานภาพเป็นนิติบุคคลซึ่งสามารถมีกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดินได้

วิสัยทัศน์ในการสร้างมหาจุฬาฯ ที่วังน้อย

เจ้าภาพรายแรกที่บริจาคที่ดินผืนใหญ่ให้มหาวิทยาลัยหลังจากที่เรามีพระราชบัญญัติแล้ว ก็คือ **นายแพทย์รัศมี คุณหญิงสมปอง วรณิสสร** ที่ได้ดำเนินการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินจำนวน ๘๔ ไร่ ๑ งาน ๓๗ ตารางวา ณ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถวายมหาวิทยาลัยเมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๔๒ เจ้าภาพเก็บที่ดินผืนนี้ไว้สำหรับสร้างวิทยาลัยแพทย์ของโรงพยาบาลสยาม แต่ได้เปลี่ยนใจมาถวายเป็นสถานที่ก่อสร้างมหาวิทยาลัยสงฆ์ คุณหญิงสมปองได้ตั้งเงื่อนไขในการบริจาคที่ดินไว้ว่า เมื่อรับถวายที่ดินแล้ว มหาวิทยาลัยต้องเริ่มดำเนินการก่อสร้างทันที อย่าเก็บที่ดินไว้เฉยๆ

ผมในฐานะอธิการบดี ได้รับปากกับเจ้าภาพว่าจะดำเนินการก่อสร้างมหาวิทยาลัยโดยไม่ชักช้า จึงระดมผู้เชี่ยวชาญมาออกแบบเพื่อให้พร้อมที่จะก่อสร้างทันทีที่หาเจ้าภาพบริจาคเงินค่าก่อสร้างได้ เรากำหนดวงเงินค่าก่อสร้างไว้หนึ่งพันล้านบาท ในช่วงนั้นเราหาเจ้าภาพยากมาก เพราะเป็นช่วงที่ประเทศไทยกำลังกู้เงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ IMF (International Monetary Fund) มาฟื้นฟูเศรษฐกิจฟองสบู่ที่แตกไปเพราะการลดค่าเงินบาทในปี ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นปีที่เราได้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมานั่นเอง

ยุทธศาสตร์ที่เรานำมาใช้ในการระดมทุนช่วงนั้น คือเราตั้งเป้าหมายว่าเราจะสร้างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาฯ ลงกรณราชวิทยาลัยที่วังน้อย ให้เป็น **ศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาของโลก** เหมือนมหาวิทยาลัยนาลันทาของอินเดียในอดีตที่คนจากทั่วโลกมาศึกษาเล่าเรียน แม้แต่พระถังซำจั๋งจากประเทศจีนก็เรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยนาลันทานานถึง ๕ ปี

วิสัยทัศน์ของผมนี่คือ สร้างมหาจุฬาฯ ที่วังน้อย ให้เป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนานานาชาติ เหมือนมหาวิทยาลัยนาลันทาในอดีต เพื่อจูงใจให้คนเห็นคล้อยตามวิสัยทัศน์นี้ ผมได้ขอให้ **พระมหาสมจินต์ สมมาปณโณ** (ปัจจุบันเป็น **พระศรีคัมภีร์ญาณ**) รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ เขียนหนังสือเรื่องจากนาลันทาถึงมหาจุฬาฯ ผมได้เขียนคำปรารภของหนังสือไว้ตอนหนึ่งว่า “งานก่อสร้างอาคารมหาวิทยาลัยแห่งใหม่เป็นงานใหญ่ที่ต้องใช้กำลังทรัพย์และกำลังสติปัญญาอย่างมาก ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่าย ทั้งในส่วนของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยและผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป การจัดพิมพ์หนังสือเรื่องจากนาลันทาถึงมหาจุฬาฯ เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความรู้สึกสำนึกร่วมกันในการที่จะช่วยกันส่งเสริมงานนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์”

หนังสือนี้จัดพิมพ์ครั้งแรกเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่วังน้อย เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๔๒

ผมได้สั่งให้จัดพิมพ์หนังสือนี้เป็นครั้งที่ ๒ เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ ทรงประกอบพิธีเปิดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่วังน้อย เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๕๓

ผมใช้สื่อมวลชนให้เป็นประโยชน์ในการระดมทุนสร้างมหาจุฬาฯ ที่วังน้อย ในช่วงนั้นผมหายใจเข้าออกเป็นเรื่องการก่อสร้างมหาจุฬาฯ เมื่อใดที่ผมไปพูดบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ ผมเป็นต้อง

ชักชวนให้คนมาบริจาคสนับสนุนการก่อสร้างมหาวิทยาลัยทุกครั้ง ดังที่ครั้งหนึ่งผมแสดงปาฐกถาธรรมเรื่อง “วันวิสาขบูชาคือวันสำคัญของโลก” ที่ท้องสนามหลวงในงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๔๔ ถ่ายทอดสดทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ตอนหนึ่งผมได้พูดถึงการสร้างมหาจุฬาฯ ให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาของโลกไว้ดังต่อไปนี้

“พระสงฆ์ทั้งหลายต้องช่วยกันชักชวนญาติโยมให้ทำบุญอุปถัมภ์ การศึกษาสงฆ์ ฆราวาสบางคนถามว่า อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปสร้างอาคารเรียนที่วังน้อยทำไม ขอบอกว่าที่วังน้อยจะให้เป็นที่สำนักงานใหญ่ของมหาวิทยาลัย เพราะเรามีวิทยาเขตอยู่ทั่วประเทศ ต่อไปคนทั่วโลกที่สนใจพระพุทธศาสนาจะมาเรียนพระพุทธศาสนาที่นี้ การสร้างมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นการลงทุนเรื่องการศึกษา จึงเป็นเรื่องที่สมควรช่วยเหลือ เพราะฉะนั้น ขอให้ท่านทั้งหลายช่วยทำบุญอุปถัมภ์การศึกษาสงฆ์ ซึ่งถือว่าเป็น วิเวทย ทานํ คือเลือกพิจารณาให้ทานในที่ที่จะมีผลกระทบต่อลังคมในวงกว้าง และในวันวิสาขบูชาในแต่ละปี ขอให้ทอดผ้าป่าช่วยการศึกษาสงฆ์ ช่วยมหาวิทยาลัยสงฆ์”

ในช่วงแรกของการระดมทุนนั้น แม้ผมจะพูดชักชวนมากมายขนาดไหน คนทั่วไปก็ยังไม่กล้าบริจาคเงินก้อนโต เขาคงเกรงจะเอาเงินมาจถมกับโครงการพันล้านในทุ่งวังน้อย อภิมหาโครงการอย่างนี้ ไม่มีใครเขาทำกันในยุคที่เศรษฐกิจบ้านเมืองกำลังตกต่ำ ผมจำได้ว่า พระเถระรูปหนึ่งแห่งวัดมหาธาตุ ถึงกับเตือนผมด้วยความหวังดีว่า “ถ้าผมเป็นท่านอธิการบดี ผมจะไม่กล้าประกาศเปิดตัวโครงการก่อสร้างมหาจุฬาฯ ที่ต้องใช้เงินเป็นพันล้านบาทอย่างนี้ ถ้าประกาศไปแล้วผมคงนอนไม่หลับเพราะไม่รู้จะหาเงินที่ไหนมาสร้างตามที่ประกาศไว้” ถ้าท่านไม่เกรงในท่านคงจะพูดต่อไปว่า ผู้ที่จะทำอภิมหาโครงการระดับนี้ต้องมีอายุพรรษามาก มีบารมีสูง หรือไม่ก็เป็นเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง แล้วอธิการบดีมหาจุฬาฯ เป็นใคร จึงกล้าหาญชาญชัยขนาดนี้

บางทีในตอนแรกเราอาจจะดูเหมือนพวกฝันเฟื่องก็เป็นได้ เช่นตอนที่พวกเราประกาศเปิดตัวโครงการก่อสร้างมหาจุฬาฯ ที่วังน้อย ผ่านสื่อทุกประเภท โดยกำหนดให้วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๔๓ เป็นวันระดมทุนทอดผ้าป่า ๘๔,๐๐๐ กองๆ ละ ๑๐,๐๐๐ บาท เรากะว่าจะได้เงินอย่างน้อย ๘๐๐ ล้านบาท แต่ปรากฏว่าเราได้เงินจากการทอดผ้าป่าครั้งนั้นแค่ ๖ ล้านบาท มันเป็นไปได้เลยที่อภิมหาโครงการหนึ่งพันล้านบาทจะเริ่มต้นได้ด้วยเงินแค่นั้น

การวางแผนเชิงกลยุทธ์ผลิตดอกออกผล

อย่างไรก็ตาม พวกเราได้พยายามหาทางสร้างมหาวิทยาลัยกันต่อไป แม้ความสำเร็จจะไกลเกินเอื้อม ในระยะแรกนั้น รัฐบาลยังไม่ได้เข้ามาช่วยด้านงบประมาณ เพราะยังอยู่ในช่วงพิจารณาว่าจะสนับสนุนดีหรือไม่ เนื่องจากเรายังไม่มีเงินบริจาคเป็นทุนประเดิมจากเอกชน ดังนั้น ผู้บริจาครายแรกจึงสำคัญที่สุด เพราะเมื่อมีผู้บริจาคแรก ก็จะมีรายอื่นๆ ตามมา ถึงตอนนั้น รัฐบาลจึงจะให้งบประมาณสนับสนุนการก่อสร้าง นี่คือการวางแผนเชิงกลยุทธ์ของเรา

เราถือว่า เอกชนรายแรกผู้จะเข้ามาช่วยบริจาคให้งานก่อสร้างมหาจุฬาฯ เริ่มตั้งไข่และเดินหน้าไปได้ มีความสำคัญมากต่อความสำเร็จของพวกเรา ใครเล่าจะเป็นเทวดาเหาะลงมาโปรดพวกเรา

เราต้องจารึกไว้ตรงนี้ถึงความมีน้ำใจและความกล้าหาญชาญชัยของผู้บริจาคแรกที่กำลังเข้ามา รับเป็นเจ้าภาพสร้างอาคารหลังแรกให้เราโดยที่ยังไม่มีความมั่นใจว่าอภิมหาโครงการนี้จะสำเร็จหรือไม่

เหตุให้มีผู้บริจาคแรกท่านนี้ ก็เนื่องมาจากวันหนึ่งเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธาจารย์ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร อดีตเลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เรียกผมในฐานะอธิการบดีของมหาจุฬาฯ

ไปพบและแจ้งให้ทราบว่า เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ เจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ มีความประสงค์จะสร้างอาคารหนึ่งหลังถวายมหาจุฬาฯ ที่วังน้อย

ผมรีบไปกราบพบเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ที่วัดปากน้ำภาษีเจริญ เจ้าประคุณสมเด็จฯ ถามผมว่า มีอาคารอะไรจะให้ท่านช่วยสร้างได้บ้าง ผมนำแบบแปลนอาคาร ๒ หลังไปให้ท่านพิจารณา คือ อาคารพิพิธภัณฑสถานพระไตรปิฎก ราคา ๓๙ ล้านบาท กับอาคารหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ ราคา ๗๕ ล้านบาท ท่านชี้ไปที่แบบแปลนอาคารหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศแล้วกล่าวว่า ผมจะสร้างอาคารนี้ให้หนึ่งหลัง

ดังนี้ เจ้าภาพสร้างอาคารรายแรก ก็คือ **เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์** เจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ การที่เจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้ประกาศว่าจะช่วยสร้างอาคารหลังใหญ่ให้หนึ่งหลัง ทำให้คนทั่วไปเชื่อมั่นว่า อภิมหาโครงการของเราไม่แห้งแน่นอน

เมื่อ **ดร.ยური เอื้อกาญจนวิไล** ทราบข่าวว่า มีเจ้าภาพสร้างประเดิมให้หนึ่งหลังแล้ว ก็มาแสดงความจำนงขอสร้างหอพิพิธภัณฑสถานพระไตรปิฎก จากนั้น **พระราชพิพัฒน์โกศล** เจ้าอาวาสวัดศรีสุदारาม กับพวกเราชาวมหาจุฬาฯ ก็ช่วยกันสร้างหลังที่สามคือสำนักงานอธิการบดี เมื่ออาคารสามหลังนี้มีเจ้าภาพเรียบร้อยแล้ว รัฐบาลจึงประกาศให้งบประมาณสนับสนุนการก่อสร้างอาคารเรียนรวมและอาคารหอพัก นิสิตแก่นมหาวิทยาลัย

ในเวลาไล่เลี่ยกันนั้น **พระวิสุทธาธิบตี** (ปัจจุบันเป็น **สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์**) เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม รับเป็นเจ้าภาพสร้างอาคารหอฉัน ๑ หลัง **คุณศักดิ์ชัย คุณสุดาวรรณ เตชะไกรศรี** รับเป็นเจ้าภาพสร้างอาคารมหาจุฬาฯบรรณาคาร ๑ หลัง

การก่อสร้างมหาจุฬาฯ ที่วังน้อย มีสภาพไม่ต่างจากขบวนรถไฟที่วิ่งออกจากสถานี ตอนแรกที่หัวรถจักรเริ่มลากตู้โดยสารออกจากสถานีนั้น น้ำหนักตู้โดยสารจะถ่วงดึงให้ขบวนรถไฟเคลื่อนตัวไปอย่างช้าๆ แต่เมื่อขบวนรถไฟแล่นไปสักระยะหนึ่ง ตู้โดยสารเริ่มไหลลื่นไปตามหัวรถจักรโดยไม่ต้องมีการออกแรงดึงมากนัก ตอนนี้แหละที่ขบวนรถไฟแล่นฉิวไปเลย

บารมีธรรมของหลวงพ่อบุญญานันทะ

การก่อสร้างมหาจุฬาฯ ที่วังน้อย แล่นฉิวไปแบบสบายๆ ก็เพราะได้**บารมีธรรมของหลวงพ่อบุญญานันทะ** หรือ **พระพรหมมังลาจารย์** แห่งวัดชลประทานรังสฤษฎ์ มาสนับสนุนส่งเสริมพวกเราในช่วงนี้เอง

หลวงพ่อบุญญานันทะได้ข่าวการสร้างมหาจุฬาฯ ที่วังน้อย จากสื่อมวลชน ก็ให้ลูกศิษย์คือ **ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม** พามาดูผลงานของพวกเราที่วังน้อย โดยที่พวกเราไม่ได้มีโอกาสต้อนรับ เพราะไม่ทราบว่าท่านมาเมื่อไร

ดร.ชาติชาย ซึ่งเป็นรองอธิการบดีของมหาจุฬาฯ ในขณะนั้น ได้รายงานภายหลังว่า หลวงพ่อบุญญานันทะมาเห็นการก่อสร้างมหาวิทยาลัยในช่วงนั้นแล้ว ก็ออกปากว่า มหาวิทยาลัยออกใหญ่โตอย่างนี้ทำไมสร้างกันเงียบๆ ให้อธิการบดีพาคณะผู้บริหารไปพบท่านหน่อย

พวกเราฟังแล้วพากันดีใจว่า หลวงพ่อบุญญานันทะคงจะช่วยสร้างอาคารสักหลังสองหลังเป็นแน่ จึงรีบพากันไปกราบท่านในช่วงเข้าพรรษา ปี ๒๕๔๕ ท่านถามถึงการก่อสร้างมหาจุฬาฯ ที่วังน้อย และบอกว่า “เอาอย่างนี้ก็แล้วกัน ผมจะช่วยพวกท่าน”

พวกเราที่ตั้งใจฟังว่า ท่านจะช่วยเรื่องอะไร

หลวงพ่อบุญญานันท์บอกว่า “ผมจะช่วยออกหัวคิดให้พวกท่านไปทำ คือให้พวกท่านจัดทอดผ้าป่าระดมทุนที่ท้องสนามหลวง จัดให้ใหญ่มหาจุฬาฯ ตั้งอยู่ที่วัดมหาธาตุ เมื่อจัดงานทั้งที่อย่าให้อยู่ในกำแพงวัดมหาธาตุ ต้องออกไปจัดที่ท้องสนามหลวง”

ฟังโอเคเดียวหลวงพ่อแล้ว พวกเราก็มีนเลย ตอนแรกนึกว่าท่านจะช่วยสร้างอาคารสักหลังหนึ่ง ที่ไหนได้ ท่านกลับวางแผนให้พวกเราทอดผ้าป่าที่ท้องสนามหลวง เรากังวลว่าจะหาคนที่ไหนมาร่วมงานเพราะสนามหลวงกว้างใหญ่ไพศาลมาก

เมื่อหลวงพ่อบุญญานันท์แนะนำพวกเราอย่างนี้ ด้วยความเคารพและศรัทธาในหลวงพ่อเสมอมา พวกเราก็กลับมาปรึกษากัน และในที่สุดตกลงว่าจะจัดงานทอดผ้าป่าที่ท้องสนามหลวง เนื่องในวันปิยมหาราช ปี ๒๕๔๕

เราจัดทอดผ้าป่าที่ท้องสนามหลวงตามที่หลวงพ่อบุญญานันท์แนะนำ เราได้เงินจากการทอดผ้าป่าไม่มากนัก แต่ได้ใจของหลวงพ่อบุญญานันท์มากกว่า พอทอดผ้าป่าเสร็จ หลวงพ่อบุญญานันท์เรียกพวกเราไปพบอีกท่านขอบใจที่เรากล้าทอดผ้าป่าที่ท้องสนามหลวง ท่านบอกว่า “ผมเคยเสนอมหาจุฬาฯ มาตั้งนานแล้วว่า ให้จัดทอดผ้าป่าที่ท้องสนามหลวง แต่ไม่มีใครกล้าทำ มีแต่อธิการบดีรูปนี้แหละที่ตัวเล็กแต่ใจใหญ่จึงกล้าทำ ตกลงว่า ผมจะช่วยสร้างหอพักอาคารคั่นตุ้ะให้มหาจุฬาฯ หนึ่งหลัง”

หลวงพ่อบุญญานันท์ได้แนะนำให้พวกเราซื้อที่ดินเพิ่มอีก ซึ่งพวกเราก็ทำตามคือซื้อที่เพิ่มไปด้านหลังของโครงการอีก ๑๔๐ ไร่ ตอนแรกหลวงพ่อบอกว่าจะหาเงินมาจ่ายค่าที่ดินให้พวกเรา แต่พอหลวงพ่อหันไปสร้างอุโบสถกลางน้ำ ท่านก็ลืมเรื่องค่าที่ดินสนิท เราจึงต้องหาเงินมาจ่ายค่าที่ดินกันเอง

เหตุที่หลวงพ่อบุญญานันท์ประกาศสร้างอุโบสถกลางน้ำ ก็เนื่องจากว่า วันหนึ่งท่านเห็นสระขนาดใหญ่ ๑๖ ไร่ ลึก ๑๑ เมตร ที่เกิดจากการที่เราขุดเอาดินไปถมที่ในโครงการ หลวงพ่อบอกว่า ท่านจะสร้างอุโบสถกลางน้ำในสระนี้ จากนั้น ท่านก็มอบหมายให้คุณภิญโญ สุวรรณคีรี ศิลปินแห่งชาติออกแบบอุโบสถกลางน้ำมาให้ผมดู แบบที่ผมเห็นครั้งแรกนั้นเป็นอุโบสถขนาดที่จุพระสงฆ์ได้ ๓๐๐ รูป

ผมบอกว่า มหาจุฬาฯ ต้องการอุโบสถขนาดใหญ่ที่จุพระสงฆ์ได้ ๓,๐๐๐ ถึง ๔,๐๐๐ รูป

คุณภิญโญย้อนถามผมว่า ถ้าอุโบสถใหญ่ขนาดนั้นจะไม่สวย อุโบสถที่สวยงามจะไม่ใหญ่ อุโบสถที่ใหญ่จะไม่สวย

ผมยืนยันว่า เราอยากได้อุโบสถกลางน้ำที่ทั้งใหญ่ทั้งสวย

คุณภิญโญถามผมว่า จะทำอย่างนั้นได้อย่างไร

ผมเสนอให้คุณภิญโญออกแบบอุโบสถเป็นสองชั้น โดยชั้นบนเป็นโรงอุโบสถ สวยงามตามที่คุณภิญโญออกแบบไว้แล้วนั้นแหละ ส่วนชั้นล่างให้ซ่อนรูปคือคูขวิดแล้วกลายเป็นลานอุโบสถธรรมดา แต่ที่จริงเป็นโรงอุโบสถขนาดใหญ่อยู่ชั้นล่าง ติดกับคูขวิดในสระ

คุณภิญโญยอมกลับไปออกแบบใหม่ตามที่ผมเสนอ ผลที่ออกมาคืออุโบสถกลางน้ำที่ทั้งใหญ่และสวยงาม สามารถจุพระสงฆ์ได้ ๔,๐๐๐ รูป จึงเป็นอุโบสถใหญ่ที่สุดในโลก

แม้วันนี้หลวงพ่อบุญญานันท์จะถึงมรณภาพไปแล้ว พระธรรมวิมลโมลี เจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์รูปปัจจุบัน ได้สานต่อปณิธานของหลวงพ่อ ด้วยการก่อสร้างอุโบสถกลางน้ำต่อมาจากที่หลวงพ่อสร้างค้างไว้จนใกล้จะแล้วเสร็จ มีกำหนดยกช่อฟ้าอุโบสถในวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๓

สิ่งที่เราจะต้องทำต่อไปหลังจากสร้างอุโบสถกลางน้ำสำเร็จแล้วก็คือ การสร้าง**วัดมหาจุฬาลงกรณวราราม** บนที่ดินจำนวน ๑๒ ไร่ติดกันกับอุโบสถกลางน้ำ **ครอบครัวไม้ตราวัฒนา**ได้บริจาคที่ดินผืนนี้ไว้สำหรับสร้างวัดของมหาวิทยาลัย

ตรงบริเวณที่ติดกับสระน้ำใกล้อาคารเรียนรวม เราได้สร้างอาคารหอประชุม มวก. ๔๘ พรรษา แล้วเสร็จด้วยงบประมาณแผ่นดิน ขณะนี้พวกเรากำลังนั่งประชุมกันอยู่ในหอประชุมนี้ เราสามารถคุยได้ว่าอาคารหลังนี้เป็นหอประชุมพระพุทธศาสนาที่ใหญ่ที่สุดในปัจจุบัน เพราะจุคนได้ถึง ๓,๕๐๐ คน

ศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนานานาชาติ

แม้เราจะได้สร้างอาคารไปมากมายหลายหลังดังกล่าวนั้นแล้ว เราได้แต่สร้างอาคารสำหรับคนไทยเป็นส่วนใหญ่ เรายังขาดอาคารเรียนและหอพักสำหรับชาวต่างประเทศ ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงซื้อที่ดินข้างเคียงเพิ่มอีก ๘๐ ไร่ ซึ่งทำให้ขณะนี้มหาวิทยาลัยมีที่ดินรวมทั้งสิ้น ๓๒๓ ไร่

เราวางแผนที่จะสร้างวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ (International Buddhist Studies College) ในพื้นที่ที่เราซื้อเพิ่มเติมนี้ วิทยาลัยนานาชาติแห่งนี้จะเป็นสถานศึกษาและวิจัยของคนทั่วโลก ใครจะเข้าไปศึกษาในวิทยาลัยนี้ต้องพูดภาษาอังกฤษ ภาษาจีน หรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ คือพูดภาษาอะไรก็ได้ ยกเว้นภาษาไทย ขณะนี้มหาวิทยาลัยได้ก่อตั้งสถาบันภาษาสำหรับเตรียมคนเพื่อการนี้

เราคาดหวังไว้ว่า การก่อสร้างวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติจะแล้วเสร็จในช่วงแผนพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระยะที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) เราใช้เงินก่อสร้างมหาวิทยาลัยที่วังน้อยไปแล้วไม่น้อยกว่าสองพันล้านบาท ในจำนวนนี้เป็นเงินบริจาคทั่วไปร้อยละ ๖๐ เราจะต้องหาเงินก่อสร้างวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติในจำนวนไม่น้อยกว่ากัน ทั้งนี้เพราะราคาค่าก่อสร้างมหาวิทยาลัยในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ย่อมถูกกว่าราคาค่าก่อสร้างในอนาคต ยิ่งดำเนินการช้าเท่าไร ราคาค่าก่อสร้างก็จะยิ่งแพงขึ้นเท่านั้น

เมื่อใดเราสร้างวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติแห่งนี้แล้วเสร็จ เมื่อนั้นก็ถือว่าเราได้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ที่เราวางไว้ว่า เราจะสร้างมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่วังน้อยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาของโลกเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยนาลันทาในอดีต

ผมเคยฝันที่จะเห็นประเทศไทยเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลกดังที่ผมพูดเรื่องนี้ไว้เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๔๔ ในการแสดงปาฐกถาธรรมเรื่อง “วันวิสาขบูชาคือวันสำคัญของโลก” ที่ห้องสนามหลวง ถ่ายทอดสดทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ผมพูดไว้ตอนหนึ่งว่า

“เราต้องยกระดับการศึกษาของพระสงฆ์” ปรับให้การศึกษาของพระสงฆ์สามารถสอนเป็นภาษาอังกฤษเพื่อเผยแพร่ในต่างประเทศให้มากขึ้นให้ชาวบ้านได้เรียนพระพุทธศาสนา ให้พระสงฆ์เรียนภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น ศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นภาษาอังกฤษ สามารถสอนพระพุทธศาสนาในระดับโลก และจัดประชุมนานาชาติมากขึ้น อาตมาจัดประชุมนานาชาติโดยเชิญผู้นำชาวพุทธทั่วโลกมาประชุมร่วมกัน เรียกว่า Buddhist Summit พระสังฆราชจาก ๑๖ ประเทศมาประชุมพร้อมกัน โดยสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกเป็นองค์ประธาน มหาจุฬาฯ จัดทำเองโดยไม่ได้เงินรัฐบาลสนับสนุนเลย การประชุมแบบนี้จัดได้ไม่ยาก ถ้ามีเงินทุนประมาณ ๑๐ - ๒๐ ล้านบาทจะทำให้ดูอีก ประเทศไทยจะได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก แต่ว่ามหาจุฬาฯ ที่ผ่านมามีเงินน้อยมาก เงินสนับสนุนก็ไม่มี แต่อาศัยความเชื่อมั่น อาศัยความศรัทธาจึงจัดได้ เรื่องนี้เป็นเครื่องพิสูจน์ได้ว่า พระสงฆ์ไทยมีความสามารถจัดประชุมระดับนานาชาติเป็นที่ยอมรับทั่วโลก ถ้าจะจัดต่อไปรัฐบาลต้องมีเงินอุดหนุนให้ ถ้ารัฐบาลจะจัดประชุมพระพุทธศาสนานานาชาติ มหาจุฬาฯ จะช่วยทำให้ก็ได้ ถือว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ประเทศไทย”

ความฝันที่ผมพูดไว้เมื่อปี ๒๕๔๔ ได้กลายเป็นจริงเมื่อรัฐบาลและมหาเถรสมาคมได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นองค์กรหลักในการจัดงานวิสาขบูชาโลกในปี ๒๕๔๘ ผลที่ตามมาก็คือผู้นำชาวพุทธทั่วโลกได้ลงนามในแถลงการณ์ร่วมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลกตั้งแต่นั้น

ในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่วังน้อย เป็นสถานที่ตั้งของสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก (ICUNDV) ซึ่งมีอธิการบดีของมหาจุฬาฯ เป็นประธานสภา และยังเป็นที่ตั้งของสมาคมมหาวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ (IABU) ซึ่งมีสมาชิก ๑๑๖ มหาวิทยาลัยทั่วโลก และมีอธิการบดีของมหาจุฬาฯ เป็นนายกสมาคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พัฒนาก้าวหน้ามาโดยลำดับจนมีวันนี้ที่วังน้อย ก็ด้วยอาศัยวิธีบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) ดังกล่าวมาแล้ว

ผมขอสรุปจบด้วยบทกลอนเกี่ยวกับการบริหารที่ผมแต่งไว้เป็นคติเตือนใจว่า

**เดินหมากรุกแต่ละครั้งยังต้องคิด
หมากชีวิตเดิมพันนั้นใหญ่กว่า
แม้ประมาทพลาดพลั้งพังทันตา
คิดล่วงหน้าให้ตลอดจะปลอดภัย**

ขออนุโมทนาขอบคุณทุกท่านที่มาร่วมงานแสดงความยินดีกับพวกเรา เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ ทรงเปิดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่วังน้อยอย่างเป็นทางการ

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญไว้ในพระศาสนาจงอำนวยพรให้ทุกรูป ทุกท่าน ทุกคนเจริญงอกงามไพบูลย์ในร่มธรรมแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายิ่งๆ ขึ้นไป ตลอดกาลนาน เทอญฯ